

Tlf.: 39 15 52 00
koebenhavn@bdo.dk
www.bdo.dk

BDO Statsautoriseret revisionsaktieselskab
Havneholmen 29
DK-1561 København V
CVR-nr. 20 22 26 70

FONDEN SAGNLANDET LEJRE, HISTORISK-ARKÆOLOGISK FORSKNINGS- OG FORMIDLINGSCENTER

SLANGEALLEEN 2, LEJRE, 4320 LEJRE

ÅRSRAPPORT

1. JANUAR - 31. DECEMBER 2018

Årsrapporten er fremlagt og godkendt af
bestyrelsen på fondens årsmøde,
den 25. marts 2019

Flemming Damgaard Larsen

CVR-NR. 33 24 72 57

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Fondsoplysninger	
Fondsoplysninger.....	3
Erklæringer	
Ledelsespåtegning.....	4
Den uafhængige revisors revisionspåtegning.....	5-6
Ledelsesberetning	
Ledelsesberetning.....	7-31
Årsregnskab 1. januar - 31. december	
Resultatopgørelse.....	32
Balance.....	33-34
Noter.....	35-38
Anvendt regnskabspraksis.....	39-42

FONDSOPLYSNINGER

Fonden	FONDEN SAGNLANDET LEJRE, HISTORISK-ARKÆOLOGISK FORSKNINGS- OG FORMIDLINGSCENTER Slangealleen 2 Lejre 4320 Lejre CVR-nr.: 33 24 72 57 Stiftet: 30. september 1964 Hjemsted: Lejre Regnskabsår: 1. januar - 31. december
Bestyrelse	Kristian Kristiansen, formand Flemming Damgaard Larsen, næstformand Carsten Rasmussen Asger Høeg Søren Kähler Peter Skak-Iversen Morten Meldgaard Christine Edda Antorini Dorte Lilly Kiilerich
Direktion	Lars Holten
Revision	BDO Statsautoriseret revisionsaktieselskab Havneholmen 29 1561 København V
Pengeinstitut	Nordea Bank Algade 16 4000 Roskilde Danske Bank Stændertorvet 5 4000 Roskilde
Årsmøde	Årsmøde afholdes 25. marts 2019 på fondens adresse.

LEDELSESPÅTEGNING

Bestyrelsen og direktionen har dags dato behandlet og godkendt årsrapporten for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018 for FONDEN SAGNLANDET LEJRE, HISTORISK-ARKÆOLOGISK FORSKNINGS- OG FORMIDLINGSCENTER.

Årsrapporten aflægges i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af fondens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2018 samt af resultatet af fondens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018.

Ledelsesberetningen indeholder efter vores opfattelse en retvisende redegørelse for de forhold, beretningen omhandler.

Årsrapporten indstilles til generalforsamlingens godkendelse.

Lejre, den 25. marts 2019

Direktion:

Lars Holten

Bestyrelse:

Kristian Kristiansen
Formand

Flemming Damgaard Larsen
Næstformand

Carsten Rasmussen

Asger Høeg

Søren Kähler

Peter Skak-Iversen

Morten Meldgaard

Christine Edda Antorini

Dorte Lilly Kiilerich

DEN UAFHÆNGIGE REVISORS REVISIONSPÅTEGNING

Til ledelsen i FONDEN SAGNLANDET LEJRE, HISTORISK-ARKÆOLOGISK FORSKNINGS- OG FORMIDLINGSCENTER

Konklusion

Vi har revideret årsregnskabet for FONDEN SAGNLANDET LEJRE, HISTORISK-ARKÆOLOGISK FORSKNINGS- OG FORMIDLINGSCENTER for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018, der omfatter resultatopgørelse, balance, noter og anvendt regnskabspraksis. Årsregnskabet udarbejdes efter årsregnskabsloven.

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af fondens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2018 samt af resultatet af fondens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018 i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

Grundlag for konklusion

Vi har udført vores revision i overensstemmelse med internationale standarder om revision og de yderligere krav, der er gældende i Danmark. Vores ansvar ifølge disse standarder og krav er nærmere beskrevet i revisionspåtegningens afsnit "Revisors ansvar for revisionen af årsregnskabet". Vi er uafhængige af fonden i overensstemmelse med internationale etiske regler for revisorer (IESBA's Etiske regler) og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, ligesom vi har opfyldt vores øvrige etiske forpligtelser i henhold til disse regler og krav. Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Ledelsens ansvar for årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser nødvendig for at udarbejde et årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Ved udarbejdelsen af årsregnskabet er ledelsen ansvarlig for at vurdere fondens evne til at fortsætte driften; at oplyse om forhold vedrørende fortsat drift, hvor dette er relevant; samt at udarbejde årsregnskabet på grundlag af regnskabsprincippet om fortsat drift, medmindre ledelsen enten har til hensigt at likvidere fonden, indstille driften eller ikke har andet realistisk alternativ end at gøre dette.

Revisors ansvar for revisionen af årsregnskabet

Vores mål er at opnå høj grad af sikkerhed for, om årsregnskabet som helhed er uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl, og at afgive en revisionspåtegning med en konklusion. Høj grad af sikkerhed er et højt niveau af sikkerhed, men er ikke en garanti for, at en revision, der udføres i overensstemmelse med internationale standarder om revision og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, altid vil afdække væsentlig fejlinformation, når sådan findes. Fejlinformationer kan opstå som følge af besvigelser eller fejl og kan betragtes som væsentlige, hvis det med rimelighed kan forventes, at de enkeltvis eller samlet har indflydelse på de økonomiske beslutninger, som regnskabsbrugere træffer på grundlag af årsregnskabet.

Som led i en revision, der udføres i overensstemmelse med internationale standarder om revision og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, foretager vi faglige vurderinger og opretholder professionel skepsis under revisionen. Herudover:

- Identificerer og vurderer vi risikoen for væsentlig fejlinformation i årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl, udformer og udfører revisionshandlinger som reaktion på disse risici samt opnår revisionsbevis, der er tilstrækkeligt og egnet til at danne grundlag for vores konklusion. Risikoen for ikke at opdage væsentlig fejlinformation forårsaget af besvigelser er højere end ved væsentlig fejlinformation forårsaget af fejl, idet besvigelser kan omfatte sammensværgelser, dokumentfalsk, bevidste udeladelser, vildledning eller tilsidesættelse af intern kontrol.
- Opnår vi forståelse af den interne kontrol med relevans for revisionen for at kunne udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke for at kunne udtrykke en konklusion om effektiviteten af fondens interne kontrol.

DEN UAFHÆNGIGE REVISORS REVISIONSPÅTEGNING

- Tager vi stilling til, om den regnskabspraksis, som er anvendt af ledelsen, er passende, samt om de regnskabsmæssige skøn og tilknyttede oplysninger, som ledelsen har udarbejdet, er rimelige.
- Konkluderer vi, om ledelsens udarbejdelse af årsregnskabet på grundlag af regnskabsprincippet om fortsat drift er passende, samt om der på grundlag af det opnåede revisionsbevis er væsentlig usikkerhed forbundet med begivenheder eller forhold, der kan skabe betydelig tvivl om fondens evne til at fortsætte driften. Hvis vi konkluderer, at der er en væsentlig usikkerhed, skal vi i vores revisionspåtegning gøre opmærksom på oplysninger herom i årsregnskabet eller, hvis sådanne oplysninger ikke er tilstrækkelige, modificere vores konklusion. Vores konklusioner er baseret på det revisionsbevis, der er opnået frem til datoen for vores revisionspåtegning. Fremtidige begivenheder eller forhold kan dog medføre, at fonden ikke længere kan fortsætte driften.
- Tager vi stilling til den samlede præsentation, struktur og indhold af årsregnskabet, herunder noteoplysningerne, samt om årsregnskabet afspejler de underliggende transaktioner og begivenheder på en sådan måde, at der gives et retvisende billede heraf.

Vi kommunikerer med ledelsen om blandt andet det planlagte omfang og den tidsmæssige placering af revisionen samt betydelige revisionsmæssige observationer, herunder eventuelle betydelige mangler i intern kontrol, som vi identificerer under revisionen.

Udtalelse om ledelsesberetningen

Ledelsen er ansvarlig for ledelsesberetningen.

Vores konklusion om årsregnskabet omfatter ikke ledelsesberetningen, og vi udtrykker ingen form for konklusion med sikkerhed om ledelsesberetningen.

I tilknytning til vores revision af årsregnskabet er det vores ansvar at læse ledelsesberetningen og i den forbindelse overveje, om ledelsesberetningen er væsentligt inkonsistent med årsregnskabet eller vores viden opnået ved revisionen eller på anden måde synes at indeholde væsentlig fejlinformation.

Vores ansvar er derudover at overveje, om ledelsesberetningen indeholder krævede oplysninger i henhold til årsregnskabsloven.

Baseret på det udførte arbejde er det vores opfattelse, at ledelsesberetningen er i overensstemmelse med årsregnskabet og er udarbejdet i overensstemmelse med årsregnskabslovens krav. Vi har ikke fundet væsentlig fejlinformation i ledelsesberetningen.

København, den 25. marts 2019

BDO Statsautoriseret revisionsaktieselskab
CVR-nr. 20 22 26 70

Peter Rasborg
Statsautoriseret revisor
MNE-nr. mne16537

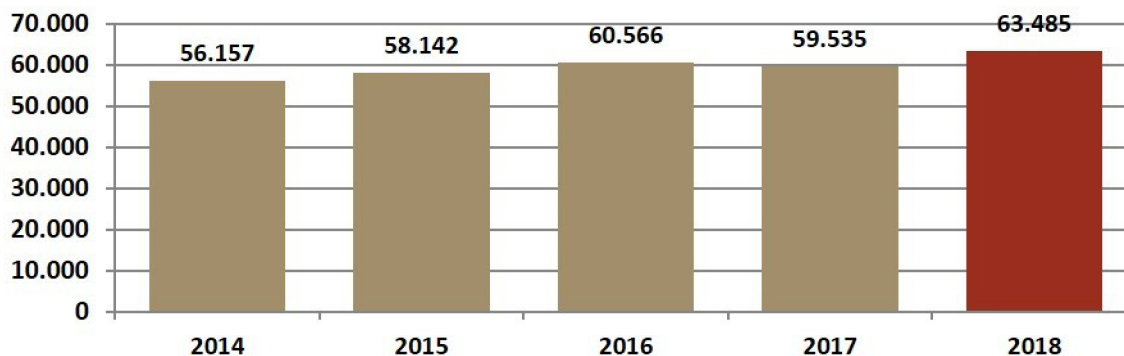
LEDELSESBERETNING

Besøgstal

I 2018 fik Sagnlandet Lejre i alt 63.485 besøg. Det er en fremgang på 6,6 % (+3.950 besøg) i forhold til året før. Besøgsfremgangen er ligeligt fordelt på skole/institutionsbesøg (16.988 i 2018 mod 14.644 i 2017) og turist/familiebesøg (45.229 i 2018 mod 42.915 i 2017). Til gengæld faldt Erhvervsturismebesøg for andet år i træk med -35,8 % (1.268 i 2018 mod 1.976 i 2017 og 2.930 i 2016). Ultimo 2018 blev Møde- & Eventafdeling, der arrangerer særlige firmaarrangementer, møder og events for denne målgruppe, derfor nedlagt. Af det samlede besøgstal udgjorde 92,7% (58.837) danske og 7,3% (4.648) udenlandske besøg. Til sammenligning var fordelingen danske/udenlandske besøg i 2017 henholdsvis 92,6% (55.149) danske og 7,4% (4.386) udenlandske besøg. Det er, i lighed med resten af Danmark, tyskerne, der tegner sig for den største andel af Sagnlandets udenlandske besøgende med 25,8%. Herefter følger Holland og USA med 9,8% på en delt 2' en plads. Tæt herefter følger Frankrig med 9,4% på 3' de pladsen. Herefter følger besøgende fra Belgien, Spanien, England og Italien, der udgør mellem 5,8-4,7%. Over 26 forskellige nationer besøgte Sagnlandet i 2018.

Sagnlandets besøgsfremgang indenfor turist/familiebesøg skyldes i 2018 ikke mindst besøgsrekord til de tre juleweekender i december med gratis adgang. Ikke mindre end 6.646 gæster nød den helt særlige julestemning i Sagnlandets smukke landskab og åbne værksteder mod 4.444 gæster i 2017. Til gengæld kostede den ekstreme hedebølge med afbrændings- og grillforbud i sommeren 2018 over et par tusinde gæster i juni og juli i forhold til 2017, der i øvrigt selv var både solfattig og våd og den koldeste siden 1874. Helt modsat var 2018, der blandt andet satte 100års rekord i solskinstimer og tørke: DMI karakteriserer sommeren 2018 således: *"Det mest tørkeramte år i Danmark i 99 år. Sommeren 2018 har været ekseptionel varm, solrig og tør. Mange har nydt det, mens andre har gispet efter vejret og savnet en overskyet regnvejrsdag. Hårdest ramt har nok været landbruget og naturen. Tørken gik nemlig værst for sig i vækstperioden fra maj til juli..."*. Besøgsfremgangen inden for skole/institutionsbesøg i 2018 skyldes bl.a. et særligt samarbejde med Folkekirkens Skoletjeneste, der betød at ca. 1.700 skoleelever fra 68 klasser fulgte et særligt udviklede undervisningsforløb om *"Gaver til Guder"* i jernalder og vikingetid. På baggrund af det ekstreme sommervæjr i den vigtigste højsæsonperiode juni-august, er det derfor særdeles tilfredsstillende at Sagnlandet samlet set ender med et øget besøgstal.

Besøgsudvikling 2014-2018

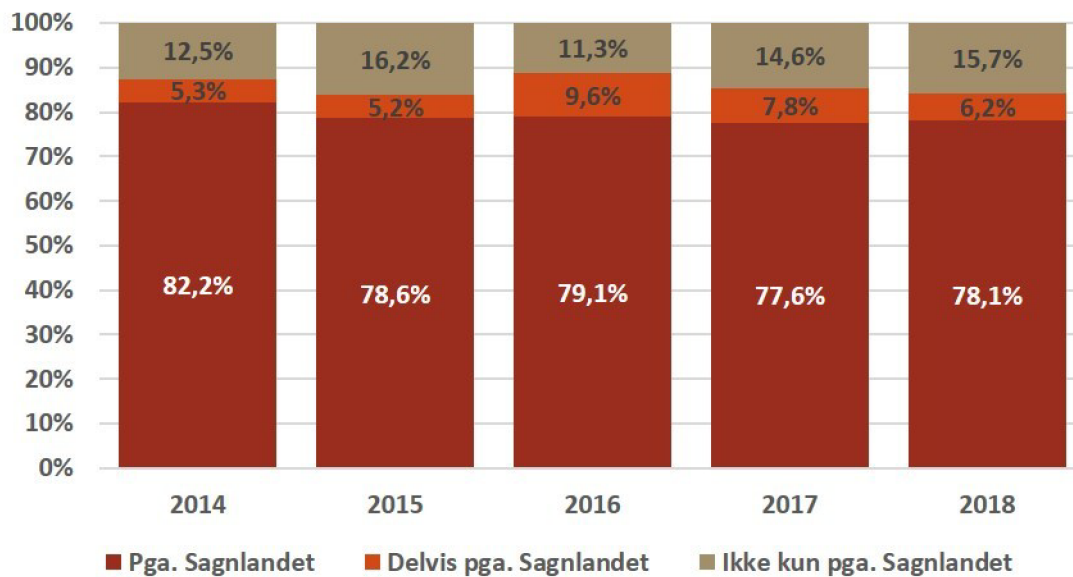

I godt samarbejde med Lejre Kommune varetog Sagnlandet også i 2018 funktionen som kommunens turistinformation i sommerhalvåret. Sagnlandet er det sted, hvor langt størstedelen af kommunens turister lægger vejen forbi. Sagnlandets gæsteanalyser viser, at knap 4 ud af 5 besøgende alene kommer til Lejre-området pga. af ønske om besøg i Sagnlandet. Som turistinformation skal Sagnlandet opfylde en række kriterier mht. åbningstid og serviceniveau fastsat af Dansk Turismefremme. Bl.a. yder Sagnlandets skrankepersonale i Butikken personlig vejledning til turisterne og stiller gratis netadgang via publikums-PC til rådighed. Herudover får turisterne i Sagnlandets Butik adgang til brochurer fra lokale turistaktører, der inspirerer til nye oplevelser og udflugter i området. I 2017 udbyggede Lejre Kommune sin turismeindsats ved udpegning af 5 turismeinspirationssteder: Egholm Museum, Solbakken Naturistcamping, Sonnerupgaard Gods, Herslev Bryghus og Stensbøl Gård og Gårdbutik. Dette netværk er fortsat i 2018 og styrker vidensdeling og netværksopbygning til gavn for turisternes serviceoplevelse. Lejre Kommune har forlænget samarbejdsaftalen med Sagnlandet som turistinformation i perioden 2019-2020.

LEDELSESBERETNING

Besøgstal (fortsat)

Sagnlandet Lejres attraktionskraft 2018
Hvorfor besøger I Lejre-området?

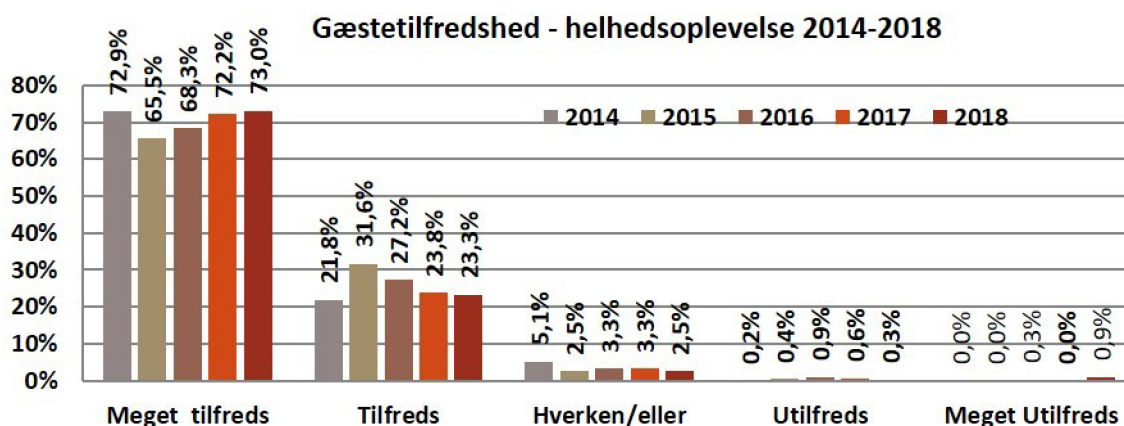

LEDELSESBERETNING

Gæsternes tilfredshed

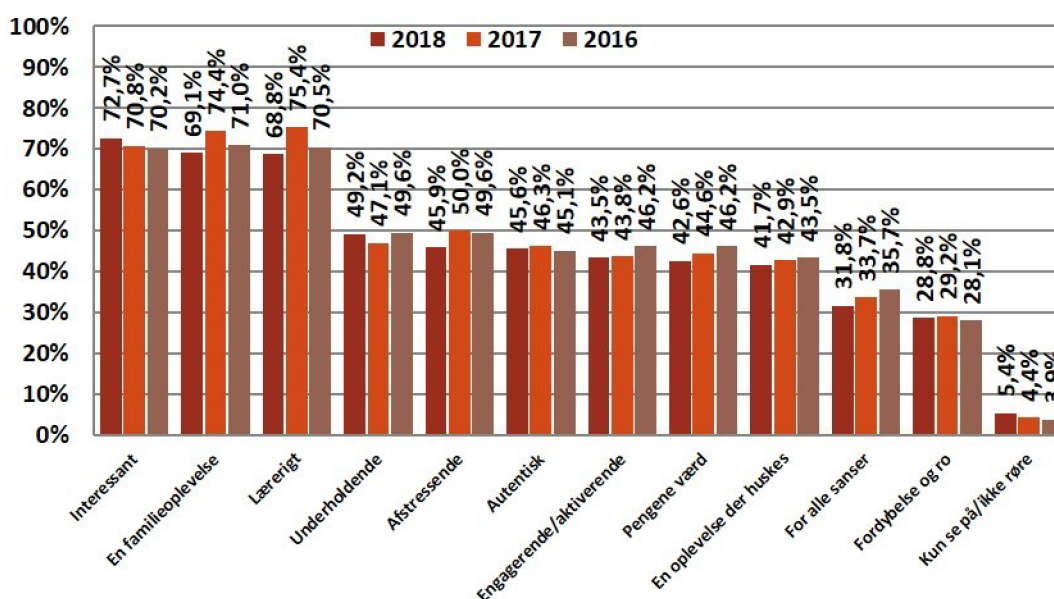
Sagnlandet måler hvert år gæsternes tilfredshed med besøg, personalets service, faglige viden, initiativ til dialog mv. ud fra en fast spørgeramme for at kunne følge udvikling og evt. tilpasse sine aktiviteter på baggrund af gæsternes udsagn. Det sker via daglige spørgeskemaanalyser. Gæsterne kan kvalitativt udtrykke deres tilfredshed på en skala fra 1 - 5, hvor 1 repræsenterer "Meget tilfreds" og 5 "Meget utilfreds". Desuden analyseres hvorfor og hvorfra gæsterne kommer, om de overnatter i området mv. Analyserne bidrager til at optimere og fokusere Sagnlandets service og markedsføringsindsats.

Gæsternes tilfredshed med helhedsoplevelsen er stabil og på højt niveau gennem årene. I 2018 er 96,3 % "Tilfreds" eller "Godt tilfreds" med helhedsoplevelsen af besøget. I 2017 var tallene 96,0 % "Tilfreds" eller "Godt tilfreds". Omvendt er kun 1,2 % "Utilfreds" / "Meget utilfreds" med helhedsoplevelsen af et besøg.

Gæsterne karakteriserer deres oplevelse og udbytte af besøget ved at tage stilling til en række udsagn og vælger et eller flere, som de synes passer bedst. Som *videnspædagogisk aktivitetscenter* med driftstilskud fra Undervisningsministeriet er det glædeligt, at de tre udsagn "Interessant", "En familieoplevelse" og "Lærerrigt" fortsat ligger stabilt og sikkert i top 3, blandt de 12 udsagn, gæsterne kan vælge mellem. Knap 3/4 af alle gæster finder disse tre udsagn kendetegnende for netop deres oplevelser i Sagnlandet Lejre.

Gæsternes karakteristik af oplevelsen 2016-2018

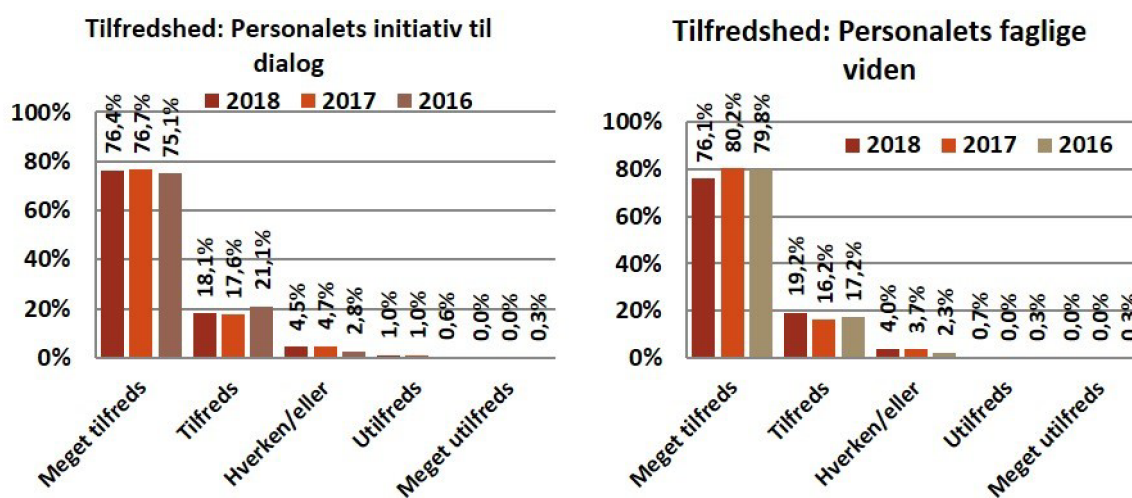
Sagnlandet Lejre er en sæsonarbejdsplads med mange studerende fra universiteternes museumsfaglige uddannelser og professionshøjskolernes lærer- og formidleruddannelser, hvortil kommer unge med

LEDELSESBERETNING

Gæsternes tilfredshed (fortsat)

håndværksmæssig baggrund. Derfor har Sagnlandet løbende personaleudskiftning. Som led i kvalitetssikring af formidling og undervisning gennemfører Sagnlandet hvert år et større introforløb for såvel nye som gamle formidlingsinstruktører som optakt til den ny sæson. Introforløbet sikrer, at alle medarbejdere er klædt godt på til at varetage deres pædagogiske opgaver og nye medarbejdere lærer "de gamle" at kende gennem samarbejdsøvelser, oplæg og følordninger. I forløbet arbejdes der aktivt med dialogbaseret formidling og godt værtskab, der er kerneværdier i Sagnlandets møde med sine gæster. Hertil kommer faglige oplæg om Sagnlandets historie og pædagogiske og faglige formidlingspraksis. Ligeledes gennemgås administrative forhold, backstage arbejde og funktioner samt førstehjælp og sikkerhedsregler. En særlig oplevelsesrundtur til Sagnlandets historiske miljøer indgår som et sjovt og inspirerende indslag i forløbet. Her viser hvert historiske område essensen af sit virke gennem rollespil og formidlingssituationer for alle nye formidlere.

"Hands-on" og "Learning by doing" er centrale elementer i Sagnlandets pædagogiske praksis. Derfor oplæres alle medarbejdere i en række basale, forhistoriske færdigheder, ikke mindst at kunne tænde ild med ildstål og fyrsvamp samt at kunne tilberede forskellige typer mad over bål, herunder ostefremstilling og lignende. Den praktiske oplæring understøttes af oplæg og øvelser i at arbejde "i rolle", dvs. at kunne formidle faglig viden gennem særlige forhistoriske personaer. Her udvikler hver formidler sin helt egen persona og rolle for at fremstå autentisk og unik i formidlings- og undervisningssituationer. De intensive introdage afsluttes med at formidlingsmedarbejderne indtager "gæstens rolle". Det skaber baggrund for refleksioner og dialog over hele introforløbet, herunder overvejelser om, hvordan man selv ville agere i forskellige formidlings- og undervisningssituationer.

De ressourcekrævende og kompetenceopbyggende introforløb er vigtige for at fastholde høj gæstetilfredshed. I 2018 er det glædeligt at konstatere, at kvaliteten af instruktørernes formidling i marken fortsat opleves som høj af Sagnlandets gæster. I 2018 udtrykte 94,5 % af gæsterne, at de var "Tilfreds/Meget tilfreds" med personalets evne til dialog (2017; 94,3%), mens personalets faglige viden scorede 95,3 % "Tilfreds/Meget tilfreds" (2017; 96,4 %).

Introforløbets kombination af faglige og teoretiske oplæg med praktiske øvelser og rollespil følges op af en følordning. Her får årets nye formidlere først rollen som observatører i forbindelse med rigtige undervisningsforløb med skoler. Sidenhen gennemfører de selv deres første undervisningsforløb med en erfaren formidler. Først herefter får de på egen hånd ansvar for undervisning- og formidling.

I 2018 blev der som noget nyt i forbindelse med introforløbet aftalt en mentorlignende ordning, hvor erfarne Sagnlands-instruktører tog nye formidlere under deres vinger. De bånd der herved knyttes understøtter en god kollegial adfærd i forhold til selvrefleksion og feedback, både på det pædagogiske, det faglige, logistiske og strukturelle plan.

Særlige procedureblade, der ligger i Sagnlandets elektroniske vagtplanssystem, støtter ligeledes op omkring struktur og informationer i relation til de forskellige vagttyper og opgaver i forbindelse med Sagnlandets alsidige undervisningsforløb og formidlingsaktiviteter. Procedureblade udarbejdes og

LEDELSESBERETNING

Gæsternes tilfredshed (fortsat)

tilpasses løbende udviklingen af undervisningstilbuddene. De fremmer formidlernes faglighed og skaber ro omkring dagens virke. Korte briefing-møder i alle områder om morgenen og ved afslutning af dagen tjener samme formål og skaber en dynamisk og levende formidlingspraksis.

Sagnlandets grundige oplæring slår igennem i de forskellige skriftlige evalueringer fra både turister/familiegæster. Et par citater fra forskellige typer undervisningsforløb og klassetrin gennemført i forskellige historiske miljøer kan illustrere udbyttet:

"Det var rigtig fint og foregik på en måde, hvor børnene kunne være med, selvom de er små (1-2 år]. At vi kunne gøre det i vores eget tempo + gode forklaringer på børneniveau."

Pædagog med børn på 1-2 år på forløbet "Båldalen, Alle tiders oldtidseksperimentarium"

"Man taler i et sprog, børnene forstår og knap så meget tale. Det er et rigtig godt forløb med teori/praksis, opleve gamle dage."

Pædagog, børnehavegruppe 5-6 år. på "Forår og Påske i gamle dage"

"Nærværende voksne i "børnehøjde". God struktur på forløbet (faste rammer)."

Lærer 1. klasse på "En dag som viking

"Meget spændende og lærerigt. God ide med at personerne spiller roller. Børnene nævnte flere gange at de syntes det var sjovt og spændende. At man føler man er i tidsperioden. At man laver mad og våben. Det var så gennemført."

Lærer 3. klasse på "De første jægere i Danmark"

"Flot organiseret. God inddragelse af eleverne. Dedikerede voksne. Tydelige rammer. Positiv tilgang til eleverne. Voksne der tager sig tid til børnene."

Lærer 3. klasse på "En dag i Jernalderlandsbyen Lethra"

"MEGET engagerede og dygtige formidlere. TOTALT forrygende GODT :-). Boligerne, stedet på Ravnebjerg, formidlerne og formidlingen !! Og indholdet i undervisningen (workshops). Alt var formidabelt godt. Det var dejligt, at vi var her som eneste klasse om natten. Her var ro i lejren 24-7 og det var skønt efter en skumringstur igennem alle de stemningsfulde historiske lokaliteter."

Lærer 4. klasse på 2-dages lejrskole i Vikingetiden

"Alle har været aktive. Super aktiviteter + super instruktør. Aktiviteter hvor alle har været med. Instruktøren har set alle eleverne + haft øje for meget."

Lærer 5. klasse på "Vikingernes idræt"

"Jeres undervisere udviser en indlevelse & en situeret professionalisme."

Lærer 6. klasse på "En dag i Jernalderlandsbyen Lethra"

"Gode troværdige fortællere og alle tre stor viden."

Lærer 7. klasse på "En dag i Jernalderlandsbyen Lethra"

"Gode muligheder for læring gennem håndværk. Rammesætningen og "rollespillet" fordrer indlevelse og koncentration."

Lærer 8. klasse på forløbet "En dag som stenalderfisker"

"Fedt at arbejde i mindre grupper. God improvisation til engelsk. Masser af praktisk arbejde - fedt! God, stærk forklaring af tingene."

Lærer 9. klasse på "En dag som viking

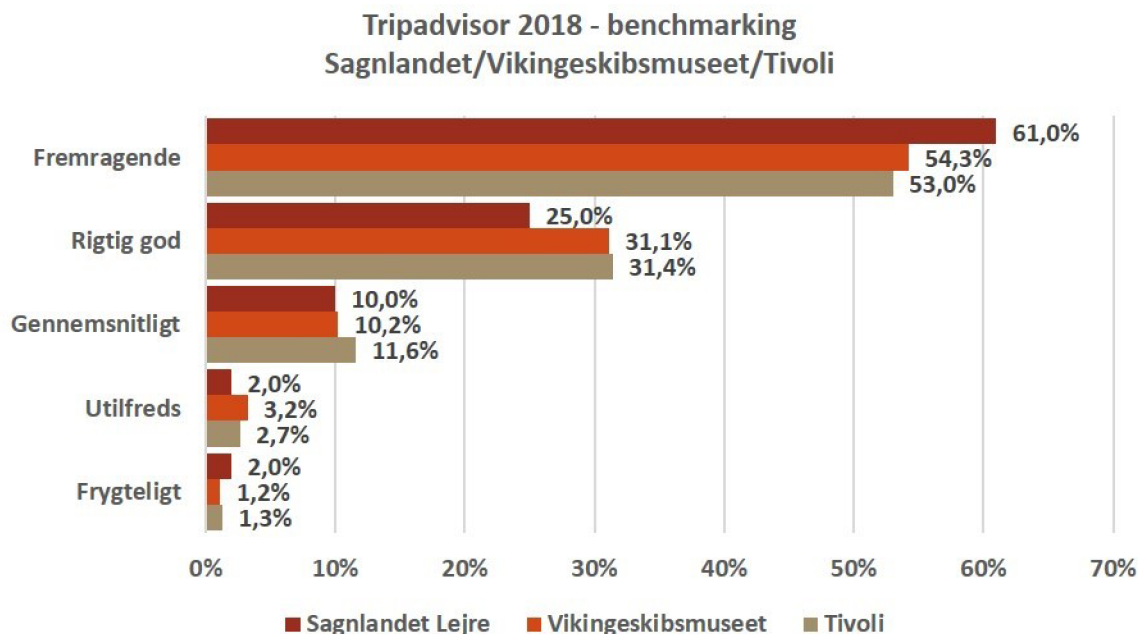
Sagnlandet er gennem årene vokset til en langt større arbejdsplads. Det stiller større interne organisatoriske og administrative krav ligesom eksterne, offentlige myndigheder i dag stiller langt større administrative krav til arbejdspladsen. I 2018 havde Sagnlandet 98 ansatte, heraf 26 fastansatte, fordelt på i alt 33,22 årsværk. I 2018 blev indsatsen med at styrke organisationens samarbejde på tværs af afdelinger og historiske områder fortsat. Det skete som opfølgning på et længerevarende internt udviklingsforløb for mellemledere og ledelse, der blev gennemført i 2017 i samarbejde med Organisationen Danske Museer (ODM). I 2018 har der været projektansat en medarbejder med særligt fokus på HR-arbejde og procesfacilitering, ligesom både ledelse og mellemledere alle har gennemgået et tidsregistreringsforløb, for at støtte prioritering og skærpe fokus på hver afdelings kerneopgaver. Forløbet har skabt positive resultater til nu. Bl.a. i form af effektivisering af møder, forbedret planlægning samt koordinering på tværs af afdelinger ved hjælp af afdelingsårshjul, der nu synkroniseres til at gribe bedre ind i øvrige afdelingers årshjul. Denne organisatoriske udvikling fastholdes i 2019 gennem forsat projektansat medarbejder med dette fokus.

Sociale medier spiller konstant en større og større rolle i markedsføring og gæsteanmeldelser af egne oplevelser på f.eks. attraktioner. Andre brugere støtter sig til disse gæsters anbefalinger ved valg af udflugtsmål. Der er det vigtigt at have føling med, hvordan Sagnlandet bedømmes "uden for heget". En vigtig, international brugerplatform er TripAdvisor. Derfor har Sagnlandet lagt link til TripAdvisor på sin egen hjemmeside for at bruge den som et aktivt, men ikke styrbart, markedsføringsredskab.

LEDELSESBERETNING

Gæsternes tilfredshed (fortsat)

Anmeldelserne her er et vigtigt supplement, der komplementerer vores egne, interne, skriftlige gæsteanalyser. Kommer der kritik, er det af samme grund vigtigt at besvare denne hurtigt. TripAdvisor anmeldelser viser også i 2018 fortsat god overensstemmelse med Sagnlandets egne publikumsanalyser om end bedømmelserne på nettet er skarpere. Benchmarking med en lokal samarbejdspartner, Vikingskibsmuseet, og et nationalt og internationalt dansk attraktionsikon, Tivoli, viser, at Sagnlandets medarbejdere også i sådanne eksterne bedømmelser opnår flotte vurderinger af gæsterne.

Markedsføring og Kommunikation

Sagnlandet Lejre arbejder løbende med at skabe positiv opmærksomhed omkring sit alsidige virke. Herved bidrager Sagnlandet med positiv opmærksomhed om Lejre Kommune og Region Sjællands unikke kulturhistoriske værdier og oplevelsesmuligheder for kulturturister, børnefamilier, skoler og institutioner, der ønsker at kombinere leg og læring med aktive natur- og kulturoplevelser.

Den aktive PR-indsats omfatter trykte og sociale medier, digitale platforme og samarbejder med medieaktører. Afhængigt af medie- og målgruppe vinkles og skrives historierne forskelligt for at nå så stor en del af Danmarks befolkning som muligt. Målet er at styrke befolkningens interesse for kulturhistorie i almindelighed og kendskabet til Sagnlandet Lejres kulturhistoriske arbejde og aktiviteter i særdeleshed. Det skal sikre, at Sagnlandet er top off mind, når familier og turister skal vælge mellem dagens mange eksisterende kultur- og oplevelsestilbud.

I 2018 har Sagnlandets Lejre udsendt i alt 23 journalistisk bearbejdede pressemeddelelser. Af disse var de 13 generelle pressemeddelelser om Sagnlandets virke og aktiviteter sæsonen igennem. De er udsendt til en bred vifte af medier. De resterende 10 var specifikt vinklede historier og pitches, der kun er sendt til udvalgte medier, både tryk, online og flow tv. Disse medier får således "foræret" en særlig historie. Et eksempel fra 2018 på en sådant særligt vinklet historie, var Sagnlandets arbejde med vikingernes farvepalet. Pressepitchet fokuserede på Sagnlandets samarbejde med Nationalmuseet om udarbejdelsen af en forskningsrapport om "Vikingetidens farvepalet" og et stort forskerseminar "Farverige Vikinger" gennemført i 2017. I 2018 førte denne indsats til Sagnlandets udgivelse af en forskningspublikation af samme navn i samarbejde med Københavns Universitet, SAXO-instituttet. Historien om bogudgivelsen med tilhørende farvepalet tilgik www.videnskab.dk. Ved lanceringen til www.videnskab.dk lagde Sagnlandet og Nationalmuseet samtidigt vikingernes farvepalet ud som "open source" på deres respektive hjemmesider med præcis angivelse af datidens farvenuancer efter et internationalt farvekodesystem. Pressehistorien beskrev bl.a., at enhver der har lyst, nu gå ind i en hvilken som helst farvehandel med NCS-farvekoden i hånden og bede om at få blandet en korrekt tonet vikingekulør. Det var en historie der via www.videnskab.dk efterfølgende blev videreformidlet og

LEDELSESBERETNING

Markedsføring og Kommunikation (fortsat)

omtalt i flere internationale medier. Bl.a. Dailymail.co.uk, phys.org, samt videnskab.dk's søstermedie sciencenordic.com. "NCS". Farvepalet og rapport findes her [http://www.sagnlandet.dk/vikingernes farvepalet/](http://www.sagnlandet.dk/vikingernes-farvepalet/).

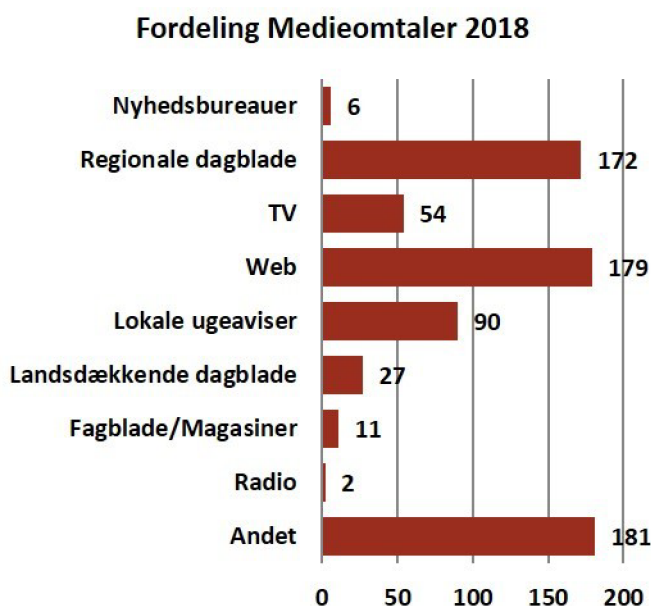
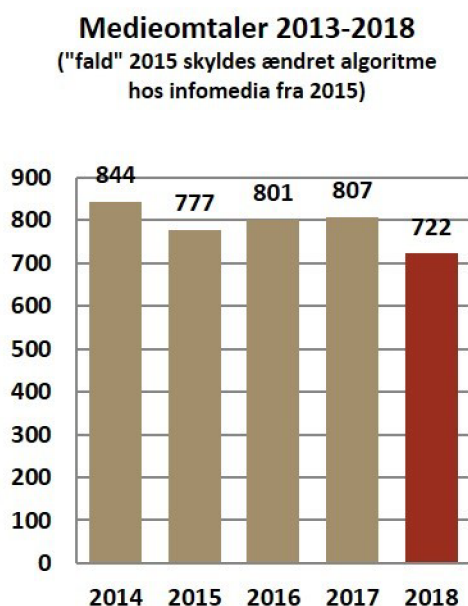
Andre eksempler fra 2018 på udsendte pressehistorier med eneret for specifikke medier er historien "*I fodsporene på fortidens Bygmestre*". Den blev skrevet som artikel af Sagnlandets presseansvarlige og bragt i Magasinet Træ, som første del af en aftalt føljeton.

Med afsæt i Sagnlandets aktuelle store udviklings- og byggeprojekt, *Sagnkongernes Verden* til 75 mio. kr. betalt af *A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal* og *Augustinus Fonden*, satte andre pitches fokus på, hvordan Sagnlandet har arbejdet med at forene vikingetidens avancerede billedskæring med den allernyeste robotteknologi. Således er kongehallens ét ton tunge og 8 meter høje, såkaldte "højsædesøjler" af massiv eg, udsmykket med en sindrig og indviklet dyreornament. Ornamentikken er først 2D-, dernæst 3D programmeret og efterfølgende robotskåret i en af Danmarks største CNC maskiner hos Bystrup Totalbyg i Svendborg. Et delprojekt i *Sagnkongernes Verden*, der i sig selv er et innovativt forgangsarbejde, der både bidrager til at formidle vikingetidens komplekse billedverden og dygtige håndværk samtidig med, at det demonstrerer helt nye måder, at anvende ny teknologi som f.eks. CNC skæring på.

LEDELSESBERETNING

Markedsføring og Kommunikation (fortsat)

Disse pitches har resulteret både i online historier hos diverse medier samt flere TV-indslag bragt af henholdsvis TV2Fyn, TVØst og TV2Lorry i forbindelse med regionalt relevante og udvalgte historier som er pitchet som en del af kommunikationsstrategien for projekt "Sagnkongernes Verden". Da de første smukt ornamenterede højsædesøjler blev rejst ved en særlig milepælsfejring sammen med de bevillende fonde og 200 særligt indbudte gæster den 14. august var DR's TV-avis samt P4-København også på pletten.

Samlet antal medieomtaler i 2018 udviser et fald i forhold til 2017. Fra i alt 807 omtaler i 2017 og til "kun" 722 i 2018. Faldet skyldes imidlertid at to af Lejre egnens lokalaviser i 2018 er fusioneret til én avis.

I forhold til de sociale medier rundede Sagnlandet Lejre pr. 31/12 2018 ikke mindre en 10.003 følgere på sin facebookside. I 2018 har Sagnlandet arbejdet med tilpasning til Facebooks ændrede algoritmer, som betyder, at Facebook prioriterer synliggørelse af videomateriale og 360-graders billedmateriale, der herved opnår øget organisk spredning. Derfor indkøbte Sagnlandet i 2018 et 360-graders, uendørs videokamera til optagelse af videoer til brug på sociale medier. Ikke mindst til brug for videoopslag om projekt "Sagnkongernes Verden". I 2018 har man nu via Facebook kunnet få oplevelsen af selv at "stå midt i den enorme kongehal" og kunne dreje sig rundt og kigge til alle sider. Alle 360-graders videoerne har fået en god modtagelse og opnået en ekstra høj rækkevidde sammenlignet med opslag med links og stillbilleder. Antallet af mennesker, som har interageret med 360-graders videoopslagene, ser ud til at være omkring 3 gange højere end antallet, der interagerer med almindelige opslag med links og billeder.

Derudover har Sagnlandet produceret og delt traditionelt videomateriale i forbindelse med forskellige formidlingsaktiviteter, arrangementer og kurser. F.eks. Fortælledage, Prøv-selv-drejning i Potteriet, Sæsonåbning m.fl. Videoerne er blevet godt modtaget og opnår ofte op mod 2-3 gange så stor en rækkevidde og/eller interaktion sammenlignet med opslag, der alene ledsages af stillbilleder.

Sidst, men ikke mindst, bør nævnes en stor arbejdsindsats med udvikling og pitch af et større TV-projekt i form af en reportageserie i 3 eller flere afsnit med arbejdstitlen "Vanvittige Vikinger". DR's kulturredaktion viste stor interesse og begejstring for at producere programmet og investerede i en prøveoptagelse. Umiddelbart efter prøveoptagelserne fulgte imidlertid det politiske medieforslag med store nedskæringer til følge i DR, hvorfor kulturredaktionen måtte skrinlægge alle planer om at følge det enestående byggeprojekt og de mange særlige mennesker, ildsjæle og fagligheder, der skaber det.

LEDELSESBERETNING

Årsresultat 2018

Som i 2017 og 2016 afspejler resultatopgørelsen i 2018, at Fonden Sagnlandet Lejre er i færd med at realisere et stort udbygningsprojekt "Sagnkongernes Verden", der er finansieret af private fonde. På grund af disse anlægsudgifter er Sagnlandets bruttoomsætning steget betragteligt (med ca. 18 mio. kr.), mens nettoomsætning, der afspejler almindelig drift under normale forhold uden ekstraordinære anlægsprojekter, er omtrent uændret. Indtægts- og udgiftsførelsen af byggeomkostningerne til Sagnkongernes Verden afspejler, at Fonden Sagnlandet Lejre i forbindelse med opførelsen af de nye bygninger i dette projekt (HAL, HUS og MAGASIN) etablerede et datterselskab, "Ejendomsselskabet Sagnlandet A/S", som Fonden Sagnlandet Lejre via en selvstændig indkøbsfunktion servicerer under anlæggelsesfasen. Derfor indgår disse særlige - og tidsbegrænsede - fondsdonationer nu i Fondens driftsregnskab og resultatopgørelse. Opførelsen af Sagnkongernes Verden vil således alene afspejles i resultatopgørelsen i den periode, det varer at anlægge byggeriet, der forventes færdigt i løbet af 2019. Det aktuelle udbygningsprojekt afspejles i posterne "Andre driftsindtægter" og "Andre driftsomkostninger".

Ejendomsselskabets vedtægtsbestemte formål er til orientering alene at opføre og eje nybygninger på ejendommen Slangealleen 2, 4320 Lejre samt at udleje bygningerne med hertil hørende løsøre til Fonden Sagnlandet Lejre, Historisk-Arkæologisk Forsknings- og Formidlingscenter og anden i forbindelse hermed stående virksomhed efter bestyrelsens beslutning. Bygningerne må endvidere kun udlejes til den almennyttige institution Fonden Sagnlandet Lejre.

I 2018 er årets resultat af almindelig drift efter afskrivninger et overskud på 450.887 kr. Af årets resultat på 450.887 kr. hensættes 400.000 kr. til særlige vedligeholdelsesopgaver. Det sikrer, at Sagnlandet de kommende år har råderum til at kunne gennemføre stærkt påkrævede, større renoveringer og naturpleje af sine mange historiske bygninger og natur- og skovområder. Det sikrer, at Sagnlandets undervisnings- og formidlingsrammer fremstår velholdt og i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

LEDELSESBERETNING

Årsresultat 2018 (fortsat)

RESULTATOPGØRELSE 1. JANUAR-31. DECEMBER	2018 (kr.)	2017 (kr.)
Undervisningsministeriet (driftstilskud)	5.482.000	5.516.000
Lejre Kommune (driftstilskud)	2.278.000	2.278.000
Diverse offentlige tilskud	10.166	10.166
Entreindtægter	3.952.649	3.822.639
Varesalg, butik og kiosk	1.988.092	2.014.022
Øvrige indtægter	2.765.510	2.879.449
Periodisering donationer Velkomstcenter (doneret 2009)	1.007.995	1.015.166
NETTOOMSÆTNING	17.484.412	17.535.442
Vareforbrug	-1.935.100	-2.027.403
Andre driftsindtægter (Omsætning indkøbscentral – byggeri Sagnkongernes Verden)	18.020.026	11.766.907
Eksterne omkostninger	-2.761.819	-3.005.258
DÆKNINGSBIDRAG	30.807.519	24.269.688
Personaleomkostninger	-11.478.890	-11.535.660
Af- og nedskrivninger	-1.109.299	-1.116.471
Andre driftsomkostninger (byggeri Sagnkongernes Verden)	-17.665.348	-11.536.183
DRIFTSRESULTAT	553.981	81.374
Indtægter af kapitalandele	-51.833	-31.656
Andre finansielle omkostninger	-51.261	-29.150
ÅRETS RESULTAT	450.887	4.726
FORSLAG TIL RESULTATDISPONERING		
Henlæggelser til reserve til særlige vedligeholdelsesopgaver	400.000	30.000
Overført resultat	50.887	-25.274
I ALT	450.887	4.726

LEDELSESBERETNING

Redegørelse for uddelingspolitik

Lovpligtig redegørelse for fondens uddelingspolitik, jf. årsregnskabslovens § 77b

Fondens formål er at drive et forskningscenter for udførelse af etnologiske, historiske og arkæologiske eksperimenter, gennemførelse af hertil hørende forskningsopgaver, og at viderebringe resultaterne gennem videnskabelige kanaler og gennem en aktiv formidling og undervisning.

Det er ledelsens opfattelse, at dette formål bedst tilgodeses ved at anvende de resultater, som generes af fondens erhvervsmæssige drift til geninvestering inden for fondens eget regi, idet der herved er mulighed for at forøge fondens aktivitetsniveau. Der er derfor på nuværende tidspunkt ikke forventning om eksterne uddelinger.

Redegørelse for god fondsledelse mv.

Lovpligtig redegørelse for god fondsledelse, jvf. årsregnskabslovens § 77 a

Fonden er omfattet af anbefalinger for god fondsledelse. I det følgende redegøres for, om fonden følger anbefalingerne, og vedrørende de anbefalinger, som ikke følges, forklares dette nærmere.

Åbenhed og kommunikation: Fonden følger anbefalingen.

Bestyrelsens opgaver og ansvar: Fonden følger anbefalingerne, bortset fra anbefaling nr. 2.3.4, hvor fonden i stedet alene oplyser bestyrelsesmedlemmernes navn, køn, og stilling, da fonden er almennyttig og bestyrelsen ulønnet i tråd med fondens værdisæt, og idet alle midler alene anvendes til realisering af fondens non-profit formål samt anbefaling 2.5.2, hvor fonden ikke har en fast aldersgrænse for bestyrelsesmedlemmer, idet bestyrelsesmedlemmernes kompetencer vægtes højere end alder.

Ledelsens vederlag: Fonden følger anbefalingerne, dog er fondens bestyrelse ulønnet i tråd med fondens almennyttige formål og værdisæt.

Bestyrelse: Bestyrelsen består af 6-9 medlemmer. Rekruttering til fondens bestyrelse sker med henblik på at sikre, at bestyrelsen repræsenterer et bredt spekter af de kompetencer, der tilsammen mindst dækker videnskabelige, attraktionsfaglige, ledelsesmæssige, økonomiske og politisk-strategiske kompetencer.

Bestyrelsen sammensættes som følger:

- Den til enhver tid siddende borgmester i Lejre Kommune
- Mindst 1 medlem skal have relevant videnskabelig kompetence
- Mindst 1 medlem skal have attraktionsfaglig kompetence
- Mindst 1 medlem skal have ledelsesmæssig kompetence
- Mindst 1 medlem skal have økonomisk kompetence
- Mindst 1 medlem skal have politisk-strategisk kompetence

Bortset fra bestyrelsesposten, der besættes af borgmesteren i Lejre Kommune, vælger bestyrelsen selv bestyrelsesmedlemmerne. Bestyrelsesmedlemmerne, bortset fra borgmesteren i Lejre Kommune, udpeges for en periode på 2 år af gangen.

Fondens bestyrelse har i takt med omverdenens interesse herfor arbejdet med at sikre øget åbenhed og transparens om fondens forhold, bl.a. via en udbygget hjemmeside. Der henvises til følgende hjemmeside: <http://www.sagnlandet.dk/god-fondsledelse/>.

LEDELSESBERETNING

Samfundsregnskab 2018

I tilknytning til det ordinære årsregnskab udarbejder Sagnlandet Lejre hvert år et samfundsregnskab. Samfundsregnskabet illustrerer, hvordan Sagnlandets tilstedeværelse og aktiviteter har positiv indflydelse på den økonomiske omsætning i samfundet uden for Sagnlandet.

En vurdering af Sagnlandets samfundsmæssige betydning anskueliggør vi gennem den såkaldte ABS-analyse. ABS står for Attraktionernes Betydning for Samfundet. Analysen har til formål at vurdere og kvantificere attraktioners:

- Direkte økonomiske afledte effekt overfor det offentlige i form af skatter og afgifter.
- Indkøb fordelt på lokalområde, region, Danmark og internationalt.
- Bidrag til arbejdspladser og omsætning i lokalområdet.

ABS-analysen er udviklet af revisionsfirmaet KPMG i regi af Danmarks hidtil største kompetenceudviklingsprojekt for attraktioner, ODA-projektet (Oplevelsesudvikling i Danske Attraktioner) finansieret af Arbejdsmarkedets Feriefond.

ABS-analysen integrerer de officielt anerkendte beregningsmodeller TØBBE (Turismens Økonomiske Betydning for Samfundet udviklet af VisitDenmark) og LINE (model for den økonomiske aktivitet i danske kommuner udviklet af AKF (Anvendt Kommunal Forskning)).

ABS-analysen anvender f.eks. oplysninger om døgnforbrug for endagsturister fordelt på regionsniveau og nationalitet baseret på VisitDenmarks analyser af danske og udenlandske turisternes forbrug. Disse nationale statistiske oplysninger kombineres med attraktionens egne publikumsanalyser og regnskabstal.

SAGNLANDET LEJRES direkte økonomiske udveksling med samfundet

Sagnlandet Lejres direkte, økonomiske udveksling med samfundet viser, at nettobidraget fra samfundet til Sagnlandet i 2018 er på 6.054.545 kr. (I 2017 var samfundets nettobidrag 5.080.343 kr.)

Samfundets samlede økonomiske nettobidrag til Sagnlandet er således 1.705.455 kr. mindre end de samlede driftstilskud på 7.760.000 kr., som Sagnlandet Lejre i 2018 modtog i ordinært driftstilskud fra stat og kommune til sit almennyttige virke.

SAGNLANDET LEJRES direkte økonomiske udveksling med samfundet 2018			
BETALT TIL SAMFUNDET		MODTAGET FRA SAMFUNDET	
A-skat, AM-bidrag	3.680.082 kr.	Offentlige, ordinære driftstilskud	7.760.000
ATP	114.053 kr.	Ekstraordinære offentlige tilskud	10.166
Salgsmoms	5.369.250 kr.	Købsmoms, netto	6.042.148
Energiafgifter netto	329.112 kr.	Refusion, fleksjob mv.	1.779.443
Fleksjobbidrag Stat	96.854 kr.	Refusion, sygedagpenge, barsel mv.	0
AUD, FIB, Barselsfond mv.	138.581 kr.	Refusion, energiafgifter	190.720
I ALT BETALT DIREKTE TILBAGE TIL SAMFUNDET	9.727.932 kr.	I ALT DIREKTE BETALING FRA SAMFUNDET	15.782.47
NETTOBIDRAG FRA DET OFFENTLIGE		6.054.545 kr.	

Målt på regnskabstal har Sagnlandet i 2018 således returneret ca. 22 % (1,7 mio. kr.) af sit ordinære offentlige driftstilskud direkte tilbage til samfundet i kroner og øre.

LEDELSESBERETNING

SAGNLANDETS afledte økonomiske bidrag til omsætning i samfundet

Udover at Sagnlandet sender ca. 22 % af sine offentlige driftstilskud direkte tilbage til samfundet, sikrer Sagnlandets virksomhed og mange besøgende, at andre aktører uden for Sagnlandet kan bidrage positivt til samfundsøkonomien.

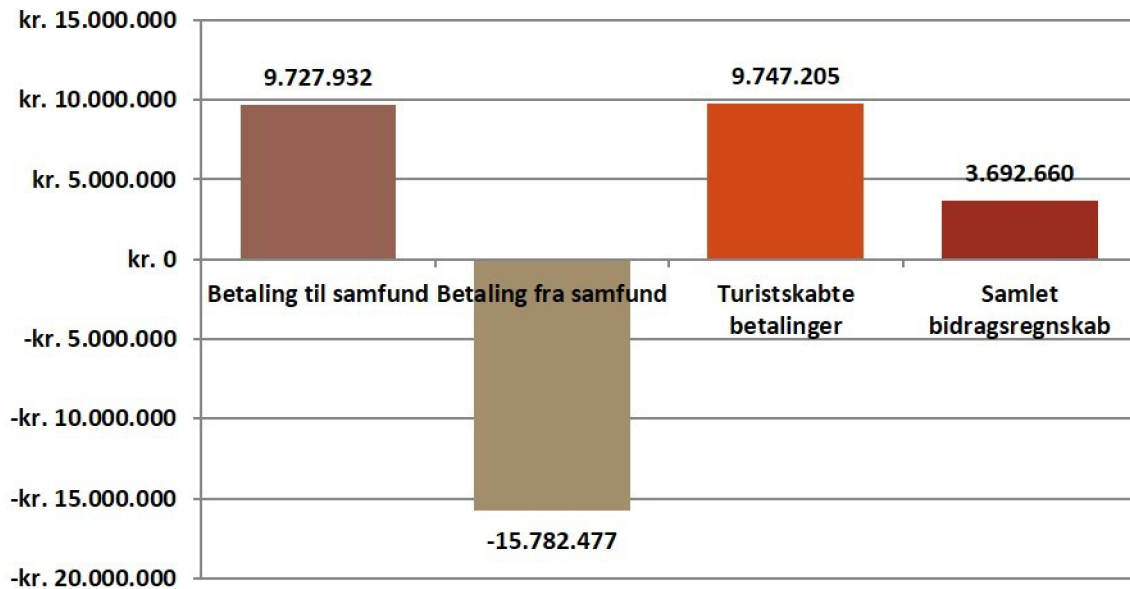
Sagnlandets afledte økonomiske bidrag til omsætning i samfundet beregnes ud fra ABS-modellen. Det sker vha. VisitDenmarks økonomiske nøgletal for forskellige turisttypers døgnforbrug (seneste rapport "Turismens økonomiske betydning i Danmark 2016") og sammensætningen af Sagnlandets 63.485 besøg i 2018, hvis baggrund er opgjort vha. gæsteanalyser.

SAGNLANDET LEJRES afledte økonomiske bidrag til omsætning i samfundet 2018		
Antal besøgende i alt	63.485	
Hvoraf	49.315	kommer til området pga. SAGNLANDET LEJRE
Hvoraf	5.047	besøger området pga. Sagnlandet og andre oplevelser
Hvoraf	9.123	besøger området eller bor i området og besøger derfor Sagnlandet i anden forbindelse
I alt udgør	44.752	af det samlede besøgstal endagsturister
Disse endagsturister skaber en omsætning i samfundet for i alt kr.	19.406.559 kr.	
Af samlet antal besøgende vælger	10.553	at overnatte i området (ca. 15 km's radius)
De overnattende gæster skaber en omsætning i samfundet på kr.	8.442.598 kr.	
Samlet skaber alle de besøgende en omsætning i samfundet på kr.	27.849.157 kr.	udover den omsætning som lægges direkte i SAGNLANDET LEJRE
Heraf udgør kr.	13.924.579 kr.	omsætning i området
SAGNLANDET LEJRE skaber gennem den afledte omsætning	36	arbejdspladser i samfundet udover Sagnlandets egne arbejdspladser
Disse 36 arbejdspladser bidrager med	9.747.205 kr.	til de offentlige kasser i form af moms, A-skat, ATP og lign.
SAGNLANDET LEJRES samlede bidragsregnskab til samfundet er	3.692.660 kr.	Samlet set bidrager Sagnlandet positivt til samfundet alene målt på økonomiske parametre.

Samlet set skaber Sagnlandets virksomhed et afledt bidrag til samfundet på 9.747.205 kr. i turistskabte betalinger gennem jobskabelse ud over Sagnlandets egne arbejdspladser. Når samfundets nettobidrag på 6.054.545 kr. fratrækkes de turistskabte betalinger, har Sagnlandets virksomhed i 2018 givet et positivt nettobidrag til samfundet på i alt 3.692.660 kr. (I 2017 var Sagnlandets nettobidrag 2.516.856 mio. kr.).

LEDELSESBERETNING

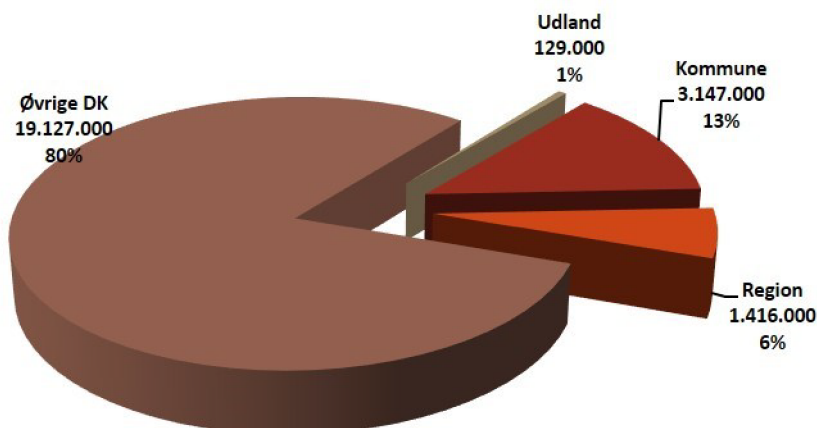
Sagnlandet Lejres økonomiske udveksling med samfundet 2018

SAGNLANDET LEJRES indkøbsstruktur

Sagnlandet anvendte i 2018 i alt 23.819.000 kr. ex. moms i køb af varer og tjenesteydelser. (I 2017 var beløbet på i alt 15.395.000 kr. ex. moms). Den fortsatte stigning i køb af varer og tjenesteydelser siden 2016 skyldes den igangværende realisering af Sagnlandet Lejres store udbygningsprojekt, *Sagnkongernes Verden*, finansieret af private fonde, hvor opførelsen af den store kongehal blev påbegyndt i foråret 2018.

Sagnlandet Lejres indkøbsstruktur 2018

Fordeling på Kommune, Region, Øvrige Danmark og Udland viser Sagnlandets bidrag til omsætning i erhvervslivet fordelt på geografi. I 2018 har Sagnlandet lagt betalinger for 3,1 mio. kr. alene i Lejre Kommune til gavn for det lokale erhvervsliv, bl.a. pga. *Sagnkongernes Verden*. I 2017 var beløbet 3,3 mio. kr., i 2016 var det 3,4 mio. kr. og i 2015, før udbygningsarbejdet gik i gang, var tallet 0,8 mio. kr.

LEDELSESBERETNING

Konklusion om SAGNLANDET LEJRES betydning i samfundet

ABS-analysen viser, at Sagnlandets samlede virksomhed skaber en økonomisk merværdi for samfundet på godt 3,7 mio. kr. alene anskuet ud fra en markedsøkonomisk synsvinkel.

Vi er stolte over at, at økonomisk værdiskabelse også er mulig for en almennyttig institution som Sagnlandet Lejre. Det viser, at brug af offentlige midler i kulturhistorisk arbejde ikke skal opfattes som udgifter men som en investering, der også generer et øget samfundsøkonomisk afkast.

Hertil kommer den allervigtigste, men ikke økonomisk kvantificerbare værdi, der er formålet med Sagnlandets almennyttige arbejde: At skabe og formidle kulturhistorisk viden til samfundets borgere gennem almen folkeoplysning og undervisning. Det er en vigtig indsats, hvor Sagnlandet bidrager til at skabe sammenhængskraft, viden og forståelse hos børn og voksne om vores historiske rødder i et alment dannelsesprojekt. Et dannelsesprojekt der viser, at vi som mennesker er både historieskabte og historieskabende og derfor har ansvar for de handlinger og valg, vi træffer i nutiden med konsekvens for fremtiden.

Anerkendelsen af vores almennyttige og folkeoplysende dimension kommer til udtryk gennem godkendelser, evalueringer og anden opbakning til vores virke:

- Sagnlandet Lejre er klassificeret som et videnspædagogisk aktivitetscenter af Undervisningsministeriet, der støtter med driftstilskud. Et videnspædagogisk aktivitetscenter står for en alternativ og supplerende formidling af vanskeligt tilgængelige fænomener og bygger sin vidensformidling på publikums aktive deltagelse. Målet er at børn og voksne får viden og indsigt i natur, historie og videnskab gennem lærerige, praktisk orienterede og udfordrende aktiviteter for alle sanser.
- Sagnlandet Lejre er i 2008 udvalgt af Kulturstyrelsen som én af ”200 særligt udvalgte seværdigheder af national interesse”. Disse seværdigheder symboliseres ved et brunt Johanneskors på vejviserskilte ved landevejene for at gøre opmærksom på, at her ligger en national seværdighed, der er en omvej værd.
- Sagnlandet Lejre er godkendt af SKAT som alment velgørende/-almennyttig institution efter ligningslovens § 8A. Det gør det muligt for givere at fratække gavebeløb i deres skattepligtige indkomst.
- Hendes Majestæt Dronningen har siden 2003 accepteret at være Sagnlandet Lejres protektor.
- Sagnlandet Lejre ligger centralt i Sjællands første nationalpark, Skjoldungernes Land, udpeget af miljøminister og folketing i 2015.

Udover at udvikle og tilbyde skoleundervisning, lærer- og pædagogkurser, gennemføre lærerige kulturhistoriske events og aktiviteter for børnefamilier og turister og være ramme for arkæologiske forsøg og universitetsundervisning, engagerer Sagnlandet sig også i samfundsaktuelle udfordringer. Det sker såvel gennem egne udviklingsprojekter samt gennem eksterne samarbejdsprojekter, der skal skabe samfundsgavnlig effekt, der rækker langt ud over Sagnlandets egne grænser.

Som del af den samfundsøkonomiske afrapportering, skal der her gives få udvalgte eksempler på sådanne indsatser, som Sagnlandet Lejre i 2018 bl.a. har involveret sig i.

LEDELSESBERETNING

SAGNKONGERNES VERDEN - Den ikoniske kongehal fra Gl. Lejre under opbygning

I marts 2018 kunne Sagnlandet påbegynde den fysiske genskabelse af den største af de udgravede kongehals-bygninger fra germansk jernalder og vikingetid fundet og publiceret af Roskilde Museum. Sammen med kongehallen (benævnt HAL i projekt *Sagnkongernes Verden*) påbegyndtes også bygningen af et langhus (HUS), der blev udgravet i umiddelbar tilknytning til hallen. Efter udgraverens fortolkning kan langhuset have fungeret som overnatningshus for kongehallens beboere, mens den enorme hal få meter derfra har haft en mere repræsentativ funktion.

Efter flere års grundig research og projektering i samarbejde med bl.a. et Nationalt Fagligt Rådgivende Udvalg (NFRU) og arkitekter, ingeniører og øvrige rådgivere blev HAL og HUS sendt i udbud ultimo 2017 med budfrist 22/1 2018. De indbudte entreprenørfirmaer havde alle særlige kompetencer inden for kulturarvsbyggeri og renovering. Vinder af totalentreprisen blev det velrenoverede tømrerfirma Julius Nielsen & Søn med stor erfaring fra renovering af historiske slotte og herregårde mv.

Byggeriet af Sagnkongernes Verden, der udover HAL og HUS også omfatter et nyt moderne MAGASIN, der blev opført i 2017, er muliggjort ved to generøse donationer fra hhv. *A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal* (65 mio. kr.) og *Augustinus Fonden* (10 mio. kr.). Igennem hele projektperioden har begge fonde bidraget med værdifuld sparring og konstruktive råd i opførelsesfasen gennem faste styregruppemøder året igennem.

Den 14 august 2018 fejrede Sagnlandet Lejre milepælsfejring med bevilgende fonde, rådgivere og håndværkere sammen med ca. 200 indbudte interessenter og samarbejdspartnere, der bl.a. omfattede Lejre Kommunes kommunalbestyrelse. De indbudte gæster har alle på forskellig vis bakket op om Sagnlandets projektet fra idefase til realisering. Det blev en særdeles festlig eftermiddag med afsløring af de to første rejste, ornamenterede højsædesøjler. Begivenheden blev ledsaget af taler ved Augustinus Fondens direktør, Sagnlandet Lejres bestyrelsesformand, Lejre Kommunes viceborgmester og Sagnlandets direktør.

Den 8. november 2018 blev Julius Niensens dygtige håndværkeres indsats fejret ved rejsegilde for kongehallens første opsatte spær.

Byggeri af HAL og HUS fortsætter i 2019, hvor begge bygninger forventes afleveret medio året. Herefter påbegynder bygherren Sagnlandet indretning og aptering med diverse rekonstruktioner af historisk inventar.

LEDELSESBERETNING

SAGNKONGERNES VERDEN - kildegrundlag og formål

SAGNKONGERNES VERDEN tager udgangspunkt i arkæologiske fund gjort af Roskilde Museum i Gl. Lejre i 2009. Her udgravede museet sporene af Danmarks største hus fra oldtiden: En kæmpehal af egetømmer på 60 meters længde dateret til 700-tallet. For at perspektivere størrelsen er Rundetårn til sammenligning 36 meter højt! Fundet tolkes af arkæologer som et eksempel på de kongelige halbygninger, der omtales i skriftlige kilder fra vikingetid/tidlig middelalder. I forbindelse med udgravningen af halbygningen kunne arkæologerne fra Roskilde Museum konstatere, at der i umiddelbar tilknytning til hallen, lå en mindre bygning på ca. 20 meters længde. Den er tolket som et overnatningshus for hallens royale beboere. I Sagnlandets projekt benævnes disse to bygninger henholdsvis HAL og HUS.

I HALLEN skal gæsterne opleve livet i og omkring et royalt højsæde. HALLEN indrettes med møbler, husgeråd, redskaber, våben, dragter og billedskærerarbejder fra forskellige arkæologiske fund. Bl.a. med inspiration fra den berømte, rigt udstyrede gravhøj ved Oseberg i Norge. I højen lå et velbevaret langskib af træ udrustet med alt, en royal person havde brug for i efterlivet. HALLEN bliver ramme for et levende, autentisk miljø, der afspejler det spektakulære liv og prægtige håndværk, der engang kan have udfoldet sig i Lejre. Derudover bliver selve HALLEN et symbol på datidens ypperste håndværk og forståelse for materialer, geometri og konstruktion.

HUSET skal i Sagnlandet fungere som en stemningsfuld ramme for overnattende skoler på længerevarende undervisningsforløb og lejrskoleophold i Sagnkongernes Verden. Her skal de sove på skind og i alkover og få en sanselig oplevelse, der i den grad vil stimulere deres ind- og medlevelse i historien som en del af hirden & husholdets verden.

Projektet kombinerer vikingernes elegante arkitektur med det 21 århundredes teknologi og viden om indeklima, arbejdsmiljø og lysætning. Derfor er HALLEN og HUSETS overlegne halkanstruktioner placeret på moderne fundamenter med strøm, varme, vand og fiberkabler, der muliggør aktiviteter og brug på alle årstider. Et kæmpe nyopført jordvarmeanlæg på 4000 m² bidrager til bæredygtig drift.

SAGNKONGERNES VERDEN er derfor ikke alene et nyskabende kulturhistorisk projekt, der forbinder historiens dybe rødder på tværs af arkæologi, mytologi, arkitektur og landskab i en integreret oplevelse. Det er også et teknologisk innovationsprojekt, hvor Sagnlandet har sat sig som mål at bryde nye veje og vise, hvordan man på æstetisk vis kan bygge bro mellem forhistorisk arkitektur og moderne teknologi for at skabe fleksible rammer for historisk levendegørelse, undervisning og kulturhistoriske arrangementer. Alene HALLENS centrale rum kan rumme op til 300 gæster. Det giver spændende muligheder for at lade skuespillere, storytellere, håndværkere, musikere m.fl. få en unik arena at udfolde sig i til særlige kulturhistoriske arrangementer med teater, musik, fortælling mm. HALLEN og HUSETS gennemtænkte indretning og integration af moderne teknologi skal samtidig forandre Sagnlandet Lejre fra sæson- til helårsattraktion med øget jobskabelse til følge.

Med Sagnkongernes Verden ønsker Sagnlandet at give både børn, unge og voksne ”syn for sagn” og oplevelser for både hånd, hoved og hjerte. Et besøg i Sagnkongemiljøet vil både give indblik i nordisk mytologi, Danmarks sagnhistorie, datidens hierarkiske samfundsstruktur, brug af naturens ressourcer og godt håndværk. Det hele formidlet i rammen af en særegen nordisk husform, der opstår i løbet af jernalderen i form af huse med buede langvægge og dobbeltkrumme tagkonstruktioner. Det er en arkitektur, der rummer særlige, raffinerede proportionsforhold, som afslører stor geometrisk viden og indsigt. Sagnlandets arbejde med analyser af forhistorisk arkitektur i kombination med selve projekteringen af kongehallen har således allerede givet ny og spændende forskningsmæssig viden.

I den kommende formidling af livet i hallen er det Sagnlandets grundlæggende præmis, at kongehallen ud fra såvel arkæologiske, arkitektoniske og religionsvidenskabelige analyser og kilder skal anskues som: *”Et arkitektonisk udtryk og en arena for højere magter”*. Dvs. en bygning der både har fungeret i iscenesættelsen af såvel de religiøse/guddommelige magter som de verdslige/politiske magter i samtiden. Hallen indrettes med tidstypisk inventar og billedskærerarbejder, der understøtter denne fortælling, der samtidig kan perspektiveres til, hvordan magt og religion iscenesættes i dag ved hjælp af arkitektur, symboler og særlige regler og ritualer.

Sagnkongernes Verden indgår derfor i et vigtigt dannelsesperspektiv hvormed Sagnlandet vil skærpe børn og unges historiske forståelse af andre tiders livsvilkår og trosforestillinger kombineret med en

LEDELSESBERETNING

respekt for vores forfædres kreativitet og innovationsevne. Det skal sikre, at alle gæster efter et besøg i Sagnkongernes Verden oplever sig selv som del af et større historisk hele og med en bevidsthed om, at hver generation står på skuldrene af de foregående på godt og ondt.

Ud fra et samfundsperspektiv indgår projektet i synergi med vigtige samfundsmæssige indsatsområder. Det store projekt forholder sig til kommunale, regionale og nationale strategier om åben skole og praksisnær undervisning, styrkelse af lokal identitet og sammenhængskraft og udvikling af bæredygtig kulturturisme for øget vækst og beskæftigelse. Projektet kommer derfor mange forskellige interessenter til gavn.

Dragtproduktion til skoleelever og fortidsfamilier påbegyndt i 2018

Efter succesfuld igangsætning og risikostyring af det store kongehalsbyggeri, blev det i sidste halvdel af 2018 muligt at påbegynde produktion af fine hørsærke og -skjorter samt plantefarvede dragtdele i uld. I første omgang produceres dragter, der skal anvendes af fortidsfamilier og skoleelever i det ny kongehalsmiljø. Disse dragter er vigtige rekvisitter i Sagnlandets særlige indlevelsespædagogik. Den fysiske oplevelse af at aflægge sit moderne daglige tøj og iklæde sig en anden tids tøj og materialer er en stærk transformerende oplevelse, der både stimulerer børn og voksnes spørgelyst og forståelse af andre tiders levevilkår på enkel og håndgribelig vis.

2018 blev også året hvor Sagnlandet Lejre indgik samarbejdsaftale med Nationalmuseet om deltagelse i projekt *Velklædt i Vikingetiden* (ViV) finansieret af Velux Fonden med Nationalmuseet som leading partner. Udover Sagnlandet er Københavns Universitet samarbejdspartner i projektet. Projektet løber frem til og med 2020. Formålet med projekt ViV er at skabe nye og arkæologisk velfunderede tolkninger og rekonstruktioner af vikingetidens klædedragt. Det skal ske ved at kombinere den nyeste viden om vikingetidens tekstil- og skind-produktion i Sydsandinavien med analyser af udvalgte tekstiler og gravfund. På baggrund af disse analyser er målet at udvikle nye måder at formidle tekstil- og dragtdesign på, som kan anvendes i udstillinger, undervisning og andre populære visualiseringer af vikingetidens mangfoldige liv. Projektet inkluderer materiale fra perioderne før og efter vikingetiden (c. 650-1200). Som delprojekt 1 i projektet gennemføres i årene 2018 og 2019 en række eksperimentalarkæologiske forsøg med spinding og vævning af forskellige uldkvaliteter i Sagnlandets Dragtværksted i vinterhalvåret. Det arkæologiske kildemateriale for forsøgsrækken er de vikingetidige tekstilfund fra handelspladsen Hedeby og fra gravfundene Mammen og Hvilehøj. Den viden, forsøgene skaber om spinde- og vævemetoder, lægges til grund for delprojekt 2, der består i en fuldstændig nytolkning og rekonstruktion af en mands og en kvindedragt til Nationalmuseets nye, permanente vikingeutstilling. Disse to dragtrekonstruktioner baseres på gravfundene med bevarede tekstilrester fra Mammen og Hvilehøj, to 900-tals elitegrave. Endeligt kulminerer projektet med delprojekt 3, der bliver et "Vikingetidens dragtkatalog" udarbejdet af Nationalmuseet med bud på mands-, kvinde- og børnedragter med forskellig status. Det trækker på eksperimentalarkæologisk viden fra Delprojekt 1 og 2, der kombineres med øvrige tekstilfund og ikonografisk og litterært materiale fra/om perioden. Herved kombineres forskning og formidling på bedste vis og sikrer de mange frivillige vikingeeentusiaster i ind- og udland adgang til ny viden, der kan højne kvaliteten af de vikingedragter, man møder på markeder og i re-entactment sammenhænge.

Samarbejdet med Nationalmuseet og Universitetet skaber derfor vigtig synergi til Sagnlandets egen dragtproduktion til kongehalsmiljøet qua den løbende dialog med disse institutioners tekstileksperter.

Avanceret billedskæring vha. 3-D programmering og CNC-skæring

I genskabelsen af det enorme royale kongehalsmiljø fra 700-tallet arbejder Sagnlandet hele tiden med at integrere moderne og omkostningseffektive teknologier, der gør det muligt at give de besøgende indblik i, hvilken pragt og æstetik datidens overklasse har været omgivet af. Det kommer bl.a. til udtryk i den måde, vi har valgt at arbejde med billedskæring på. Således er hallens 4 såkaldte højsædesøjler i det centrale salsrum, hvor kongen har siddet i sit højsæde, blevet udskåret ved hjælp af en avanceret 5-akslet CNC-skæremaskine, der har kunnet håndtere de 8 meter lange og ét ton tunge søjler. Forud for selve skæreprocessen er gået et langvarigt research arbejde med udvælgelse af relevante ornamentter og dyrestile, som efterfølgende er blevet programmeret først i 2D og derefter i 3D programmer, der slutteligt har skullet konverteres til den særlige CNC- software, der styrer den enorme maskine.

Denne metode har gjort det muligt at lave førnævnte fire rigt udsmykkede højsædesøjler, der skal

LEDELSESBERETNING

ledsages af 6 store og rigt ornamenterede pragtportaler, der omgiver kongehallens i alt 3 ydre og 3 indre døre, hvoraf nogle er ca. 4 meter høje! Målet er herefter at lade en billedskærer efterbearbejde de CNC-skårne emner for at skabe det endelige håndgjorte udtryk. Kombinationen af computer- og robotteknologi har gjort det muligt inden for budgettet, at kunne vise, at datidens haller har været rigt udsmykket. Interessant ved processen har været, at leverandører af såvel CNC-software som CNC-maskiner, har været særdeles imponeret af, hvordan deres hard- og software er blevet udfordret og presset til det yderste ved mødet med vikingetidens komplekse dyreornamentik. Det har givet anledning til artikler om kongehalsprojektet i internationale fagblade inden for disse særlige high-tech teknologier.

SAGNKONGERNES VERDEN - organisation og samarbejdspartnere

Styregruppe: Lars Reuter, Projektrådgiver, A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal, Frank Rechendorff Møller, Fondsdirektør, Augustinus Fonden, Lars Holten, direktør, Sagnlandet Lejre, Hans Henrik Høilund, Elgaard Architecture A/S. Totalrådgiver; Maa., byggeøkonom og partner, Thorben Schmidt, Wohlert Arkitekter. Styregruppen mødes hver anden måned.

Bygherre: Sagnlandet Lejre ved Kristian Kristiansen, bestyrelsesformand, professor, dr.phil. Göteborg Universitet. Peter Skak Iversen, forretningsudvalgsmedlem, tidligere direktør DONG, Lars Holten, direktør Sagnlandet Lejre.

Rådgivergruppe: Bygherrerådgiver: Maa., byggeøkonom og partner, Hans Henrik Høilund, Elgaard Architecture A/S. Totalrådgiver; Maa., byggeøkonom og partner, Thorben Schmidt, Wohlert Arkitekter. Tekniske underrådgivere: Ingeniør, master nordisk bygningskulturarv, partner, Jeppe Sten Andersen, Eduard Troelsgaard samt Ingeniør, partner, Kasper Jørgensen, Gert Carstensen A/S. Rådgivning brand- og sikkerhed: Mikael Nørgaard Gam, Brandteknisk rådgiver, Master i Brandsikkerhed, Dansk Brandinstitut (DBI). Denne gruppe varetager projektering i overensstemmelse med myndighedskrav mv.

Totalentreprenør: Julius Nielsen & Søn ved direktør Søren Hansen.

Særlige Bygherreleverandører: Ejer, Palle Nielsen, Bondeskovgaard Savværk (Bilehugget egetømmer) og Maa. Kasper Lyneborg, Tegnstuen Kronværk (udstilling/digital formidling, 2D og 3D-programmering til CNC-skæring). Ejer, Niels Henning Bystrup, Bystrup Totalbyg (CNC-skæring)

Nationalt Fagligt Rådgivende Udvalg (NFRU): Anna Beck, museumsinspektør, Museum Sydøstdanmark. Bente Draiby, arkitekt, mag. art. Henriette Lyngstrøm, lektor Københavns Universitet. Josefine Franck Bican, Forskningsassistent Nationalmuseet. Jørgen Poulsen, fhv. leder Vikingelandsbyen Albertslund. Lars Jørgensen, Forskningsprofessor, Nationalmuseet (september 2016). Lotte Hedeager, Professor, Oslo Universitet. Svend Jakobsen, Ingeniør, partner Eduard Troelsgaard Ingeniører. Torben Dehn, specialkonsulent Kulturstyrelsen.

Øvrig rådgivning: Sagnlandets revisionsfirma BDO ved Peter Rasborg, Senior Partner, statsautoriseret revisor og Sten Kristensen, Partner, Momschef. Ole Bernt Hasling, Advokat (H), Partner, Mazanti-Andersen Korsø Jensen, AdvokatPartnerselskab.

Lejre Kommune: Center for Teknik & Miljø Ann-Britt Zwergius, byggesagsbehandler (koordinerer i forhold til selve byggeriet) samt Mette Straarup, planmedarbejder (afklarer planmæssige spørgsmål). De faste kontaktpersoner indkalder øvrige ressourcepersoner i kommunen efter behov for at sikre smidig sagsbehandling.

Sidst, men ikke mindst, har hele kommunalbestyrelsen i Lejre Kommune samt mange andre fra kommunes embedsværk vist Sagnlandet Lejres projekt stor interesse og bakket godt op lige siden præsentation af den første projekt idé tilbage i 2012 og til nu. Dette engagement er meget værdsat af såvel bygherre som bevilgende fonde. Tak.

1800-TALS SPISEHUS & AKTIVITETSOMRÅDE - nye gæstefaciliteter under opbygning

Primo 2018 påbegyndte Sagnlandet Lejre i samarbejde med arkitekter og ingeniører projektering af den tiltrængte renovering og ombygning af Sagnlandets utidssvarende madpakkehus, den historiske bygning *Videsøhus*, til et historisk spisehus. I tilknytning til spisehuset er der projekteret en ny facilitetsbygning med toiletter, puslerum samt køle-frysedepot kaldet "Det Lille Hus". Endelig er der

LEDELSESBERETNING

løbet af 2018 projekteret et nyt instruktør-hus til Båldalen med tilhørende bådebro. Instruktørhuset har en dobbelt funktion, idet det om sommeren tjener som formidlingsbase for Båldalens mange, mange tusinde gæster, mens det om vinteren skal fungere som vinteropbevaring for 6 nye jollepramme, der produceres på Vikingskibsmuseets bådeværft.

Hele denne flotte fornyelse af disse længe savnende gæstefaciliteter er gjort mulig af en meget rundhåndet fondsdonation på 13 mio. kr. fra *Annie & Otto Johs. Detlefs' Fonde* ultimo 2017.

En stor del af 2018 er derfor brugt på projektering af myndighedsprojekt for indhentning af de nødvendige tilladelser fra Lejre Kommune og Fredningsnævn til henholdsvis opførelse/renovering af bygninger samt tilladelse til sejlads i 6 historiske jollepramme på en større del af Videsø. Videsø udgør en del af "Båldalssøen", som siden begyndelsen af 1980'erne har været brugt til gæstesejlads i forhistoriske stammebåde. I første halvdel 2018 fik Sagnlandet Lejre landzonetilladelse fulgt af byggetilladelse i juli og afslutningsvist, primo 2019, tilladelse til opførelse af bådebro for sejlads i de historiske jollepramme.

Ultimo august 2018 blev Videsøhus og Det Lille Hus sendt i udbud som hovedentreprise til udvalgte entreprenørfirmaer, der både repræsenterede lokale firmaer i Lejre Kommune og større firmaer fra det øvrige Sjælland. Det var glædeligt, at et lokalt firma fra Lejre Kommune kom med det bedste bud. Primo oktober 2018 kunne Sagnlandet Lejre derfor indgå hovedentreprisekontrakt med SB Murer Aps. fra Kirke Såby. Umiddelbart efter, etablerede SB Murer byggeplads og gik i gang med arbejdet med Videsøhus og Det Lille Hus i samarbejde med sine egne underentreprenører. "Det Lille Hus" stod udvendigt færdigt omkring årsskiftet, hvorefter den indvendige aftegning gik i gang. Samtlige bygninger i projekt 1800-tals Spisehus & Aktivitetsområde forventes afsluttet i løbet af foråret 2019. Indtil da sker madsalg til Sagnlandets gæster fra midlertidige faciliteter i Velkomstcentret, hvor der er indrettet et lille caféalg.

I sidste halvdel af 2018 indgik Sagnlandet Lejre aftale med Vikingskibsmuseets bådeværft om produktion af 6 historiske Fejø-jollepramme, der forventes leveret inden sæsonstart 1. maj 2019.

Efter udløb af diverse høringsfrister vedrørende sejlads- og bådebrodelen er opførelse af bådebro og instruktør/bådehus påbegyndt primo 2019 i samarbejde med firmaet Hegnsmontagen, der tidligere har etableret bro og talrige dyrefolde andetsteds i Sagnlandet.

LEDELSESBERETNING

1800-tals Spisehus & Aktivitetsområde - formål og historisk baggrund

Umiddelbart udenfor Sagnlandets Lejres hovedindgang ligger den dejlige restaurant Herthadalen ved bredden af Knapsø. Allerede fra slutningen af 1700-tallet søgte Lejres bønder ud til de natursmukke område for at danse og hygge sig. Fra midten af 1800-tallet blev området også centrum for store grundlovs møder, hvor bl.a. Grundtvig holdt tale. Her kunne man både spise og drikke, spille kegler ved skovpavillonen samt leje robåde for romantiske sejlture på Knapsø. Den er denne lokale fortælling om herregårdslandskabet og 1800-tallets samfundsudvikling, som Sagnlandet har taget afsæt i ved udviklingen af projekt ”1800-tals spisehus & aktivitetsområde”.

Med den flotte donation fra *Annie & Otto Johs. Detlefs' Fonde* genskaber Sagnlandet nu denne lokale historie i form af et spændende og lærerigt spise og aktivitetsmiljø med afsæt i det samtidige Videsøhus, hvis ældste dele går tilbage til 1764. Fra Videsøhus skal Sagnlandets gæster kunne ”smage på historien” i form af børnefamilievenlige, historiske, økologiske og sæsonbestemte frokostretter. Det kan f.eks. være saltmadsfade med tørrede, røgede og saltede pølser og skinker ledsaget af groft brød, hjemmelavede frikadeller og gode pølser, sild og frugtgrød med fløde. Hertil husmandskaffe med småkager og bagværk baseret på historiske opskrifter. For at understrege sammenhængen ”jord til bord” skal børnegrupper og familier også kunne købe råvarer, som børn og voksne sammen kan hygge sig med at færdigtilberede på åbne ildsteder og små grills under åben himmel i Båldalen.

Båldalens logistik omlægges og det hidtidige aktivitetsområde flyttes fra sydsiden til nordsiden af Båldalssøen, hvor den ny bro og instruktør/bådehus anlægges. Det skaber logistisk samhørighed med Videsøhus og det kommende hyggelige legeområde med keglebane, abildgård med frugttræer af gamle sorter mv., der i løbet af 2019 oprettes nord herfor. De stærkt tilgroede brinker omkring Båldals/Videsø plejes gennem udtynding i rør, krat og træer efter aftale med Lejre Kommunes afdeling for Natur & Miljø. Det giver gæsterne smukke udkig over søen, mens røskove fortsat får plads til at trives. Langs Båldalssøens sydside, fra hovedindgang og frem mod Videsøhus-området, anlægges en stor klappehold med historiske fåre- og gederacer. Dyrene sørger for at pleje græs og bevoksning, samtidig med at børn kan komme helt tæt på dyrene.

Projektet forbedrer Sagnlandets generelle tilgængelighed og basale publikumsservice. Således vil alle gæster nu kunne glæde sig over at finde længe efterspurgte og centralt placerede toilet, handicap toilet og puslefaciliteter i Båldalen i form af ”Det Lille Hus”. De bedsteforældrevenlige, fladbundede og stabile jollepramme med nem af/påstigning via den kommende bro giver alle aldersgrupper forbedret adgang til at kunne opleve glæden ved at sejle på søen. Det nye og større instruktør/bådehus med et overdækket udeareal sikrer ydermere, at en hel skoleklasse i tilfælde af dårligt vejr, kan komme i ly under tag og modtage instruktion og fortælling fra Båldalens personale dér.

1800-tals Spisehus & Aktivitetsområde - organisation og samarbejdspartnere

Donator: *Annie & Otto Johs. Detlefs' Fonde* ved bestyrelsesformand Annie Detlefs og direktør John Vincensen, OJD.

Bygherre: Sagnlandet Lejre ved forretningsudvalgsmedlem Peter Skak Iversen, tidligere direktør DONG, og Lars Holten, direktør Sagnlandet Lejre.

Rådgivergruppe: Maa., byggeøkonom og partner, Thorben Schmidt og Maa og partner, Line Loftshøj, Wohler Arkitekter. Tekniske underrådgivere: Ingeniør, master nordisk bygningskulturarv, partner, Jeppe Sten Andersen, Eduard Troelsgaard samt Ingeniør, partner, Kasper Jørgensen, Gert Carstensen A/S.

Hovedentreprenør: Videsøhus og Det Lille Hus: SB-Murer Aps ved byggeleder Michael Ellegaard-Jensen. Bro og Bådehus: Hegnsmontagen ved ejer Kristian Stausholm.

Lejre Kommune: Center for Teknik & Miljø Ann-Britt Zwergius, byggesagsbehandler (koordinerer i forhold til selve byggeriet). Natur & Miljø Lisbet Løvendahl, naturmedarbejder (kontaktperson i forhold til sejlad, bro og naturpleje).

Også i Projekt 1800-tals Spisehus & Aktivitetsområde har Sagnlandet Lejre mødet stor velvilje i samarbejdet med Lejre Kommunes embedsværk om realisering af projektet. Stor tak for det.

LEDELSESBERETNING

NETVÆRK OG SAMARBEJDER FOR FREMME AF KULTURTURISME

Sagnlandet Lejre deltager løbende i forskellige strategiske netværk for udvikling af øget kulturturisme i Danmark. Her skal blot præsenteres et par eksempler.

Projekt "Istidsruten" - en oplevelsescykelrute gennem Nordvestsjælland. Sagnlandet har i 2018 deltaget i udviklingen af et særligt partnerskabsprojekt, "Projekt Istidsruten", der er et unikt udviklings- og samarbejdsprojekt i Region Sjælland mellem fem Vest- og Midtsjællandske kommuner og seks markante Vest- og Midtsjællandske attraktioner, hvoraf Sagnlandet er den ene. Efter forarbejder siden 2015 bevilgede Nordea Fonden i maj 2018 i alt 21 mio. kr. til projektet på baggrund af partnernes fælles ansøgning. I løbet af de næste to år samarbejder de deltagende kommuner og attraktioner om ruteføring og anlæggelse af i alt 250 km ruteforløb for cyklister i NV-Sjælland. Via ruteforløbet skal landsdelens enestående istidslandskab formidles undervejs til børn, unge og voksne. Formålet er at kombinere grøn turisme med motion og fælles, lærerige oplevelser om Danmarks seneste istid. En geologisk periode der har formet landskabet for over 10.000 år siden og skabt livsgrundlaget for de første mennesker i det, der i dag er Danmark. Rundt på ruten skal der etableres infotavler, fortællesteder, oplevelsespunkter, shelters- og campingpladser samt undervisningsaktiviteter og guide-tilbud. Alt sammen organiseret og fortalt i en kommende applikation, som brugerne af Istidsruten frit vil kunne downloade til deres egen mobiltelefon.

Sagnlandet Lejre har i 2018 deltaget aktivt i en arbejdsgruppe, hvis kerneopgave er udvikling af en smartphone-baseret formidlings- og oplevelsesapplikation (App). I arbejdsgruppen er der taget afsæt i de erfaringer, som Sagnlandet har med digital-oplevelsesformidling, som er opnået gennem mange års tilbud til gæster om at anvende GPS-baserede "oplevelsesmissioner" indenfor kultur- og naturhistorie. På baggrund af gruppens arbejde godkendte Projektets Styregruppe og forretningsudvalg i december 2018, at Sagnlandet Lejre bliver location som platform for udvikling af *Projekt Istidsrutens* formidlings- og oplevelses-App. Herefter har arbejdsgruppen udvalgt 6 POI's (Point Of Interest's) / Fortællepunkter på Sagnlandets arealer, som alle indeholder både istidslandskabs- og kulturhistoriske, publikumsinddragende potentialer. Disse vil i 2019 blive brugt til udvikling af en kort film ved hvert POI, som gæsterne kan downloade indholdet af på egne mobiltelefoner. Hermed skabes der grundlag for, at gæsterne bevæger sig rundt i terrænet og ved hvert POI kan få en istidsrelateret, aktiverende fortælling om landskab og kultur, fra seneste istid og frem til historisk tid.

Sagnlandet er udover deltagelse i arbejdsgrupper repræsenteret i "Projekt Istidsrutens" styregruppe og bidrager med faglig og pædagogisk viden i realiseringen af projektet. Istidsruten forventes indviet i løbet af 2020.

Foreningen Vikingebuen. Sagnlandet har deltaget i udviklingen af det tidligere markedsføringsnetværk med 16 vikingeatraktioner/-museer, herunder Nationalmuseet, der blev konsolideret som en juridisk forening ved stiftende generalforsamling i 2017. Foreningens vedtægtsbestemte formål er jf. § 2 Formål: "Foreningen har fokus på markedsføring og har til formål at fremme vikingeturisterhvervet i Danmark til gavn og glæde, for såvel gæster, som foreningens medlemmer/attraktioner og i øvrigt udvikle initiativer til det fælles vikingeturisterhvervs bedste". Som medlemmer kan følgende optages jf. § 3 Medlemmer: "Som medlemmer af foreningen kan optages attraktioner der bedriver forskningsbaseret formidlingsvirksomhed indenfor området der omhandler vikinger".

I foråret 2018 tiltrådte Sagnlandets presseansvarlige som bestyrelsesformand. I første halvdel af 2018 har det bl.a. andet betydet opstart af to samarbejdsprojekter: 1) Et samarbejde med Dansk Turisme Innovation. Her skal en undergruppe, som Sagnlandet Lejre er del af, i første omgang deltage i et forløb om destinationsprodukt- og serviceudvikling og styrkelse af turismen i deltagernes region. 2) Et samarbejde med Dansk Turisemefremme om projektet "Tema på Tværs". Det skal fremme turismen hos de enkelte lokale aktører og attraktioner vha. en fælles digital indsats, hvor alle medlemmer løfter i flok.

Foreningen har udviklet egen designguide og logo "Made by Vikings" til brug ved markedsføring af foreningens fælles produkter. I 2018 barslede foreningen i samarbejde med Politikens forlag i en engelsksproget version af "Turen går til Vikingetiden", som de deltagende attraktioner udviklede i dialog med Politikens Forlag i 2017. Den engelske guidebog skal bidrage til at skabe international opmærksomhed om Danmarks spændende kulturarv til gavn for øget kulturturisme i hele landet.

LEDELSESBERETNING

NETVÆRK OG SAMARBEJDER FOR FREMME AF DANNELSE OG LÆRING

Sagnlandet Lejre deltager løbende i forskellige netværk med fokus på dannelse og læring. Her skal følgende samarbejder i 2018 fremhæves.

VPAC'erne stifter formel forening i 2018: Sagnlandet Lejre er et af Danmarks i alt 16 videnspædagogiske aktivitetscentre (VPAC'er), der ligger spredt ud over landet. Disse centre modtager driftstilskudtilskud fra Undervisningsministeriets VPAC-pulje på baggrund af årlige ansøgninger og vurderinger. VPAC'erne repræsenterer uformelle læringsmiljøer, der dækker og formidler vigtig viden inden for mange forskellige fagområder til børn, unge og deres forældre i både skole og fritidssammenhæng. Fagområderne omfatter historie, kultur, natur, samfund, bæredygtig udvikling og teknologi. Centrene er derfor en vigtig kulturel og uddannelsesmæssig ressource for samfundet. De formidler forskningsbaseret viden gennem oplevelser og aktiviteter, der aktivt inddrager publikum, sætter tanker i gang, pirrer sanser og nysgerrighed og følelser.

VPAC-netværket mødes flere gange årligt og drøfter særlige problemstillinger og udveksler viden om "best-practice" på mange forskellige områder, der spænder lige fra didaktik til markedsføring. I 2018 besluttede alle VPAC'erne enstemmigt at lave en egentlig formel forening, der afløste det uformelle netværk og styregruppe, der havde varetaget gruppens interesser siden 2001.

Den 17. maj 2018 blev "*Sammenslutningen af Videnspædagogiske Aktivitetscentre i Danmark*" etableret ved stiftende generalforsamling på Experimentarium med følgende formål mv.:

- §1 Navn og hjemsted: Foreningens navn er *sammenslutningen af Videnspædagogiske Aktivitetscentre i Danmark*. Foreningen er hjemmehørende hos det medlem af foreningen, der har formandskabet og varetager foreningens sekretærfunktioner og bogholderi.
- §2 Formål: Foreningens formål er at styrke fællesskabet mellem de Videnspædagogiske Aktivitetscentre (VPAC) i Danmark og at synliggøre centrenes indsats for at formidle viden og indsigt i natur, historie og videnskab gennem lærerige, praktisk orienterede og udfordrende aktiviteter for alle sanser.
- §3 Medlemmer: Som medlemmer kan optages alle institutioner, der modtager støtte fra Undervisningsministeriets pulje Tilskudordningen for Videnspædagogiske Aktivitetscentre, kan tilslutte sig foreningens formål samt vedkende sig nærværende vedtægter. Nye medlemmer skal godkendes af generalforsamlingen.

Med en egentlig juridisk forening i ryggen har centrene nu mulighed for bl.a. at søge penge hos private fonde til fælles projekter mv. ligesom det politiske arbejde nu har en formaliseret organisation i ryggen.

Samarbejdet "Gaver til Guder" med Folkekirkens Skoletjeneste: De sidste tre år har Sagnlandet Lejre samarbejdet med Folkekirkens Skoletjeneste om udvikling af et nyt undervisningsforløb for grundskolens mellemtrin med tilhørende materialer. I 2017 blev forløbet testet ved et pilotprojekt og i september 2018 var Sagnlandets Skoletjeneste klar til at udrulle undervisningsforløbet "*Gaver til Guder*" for ikke mindre end 1.692 lærere og elever fra 68 forskellige klasser. De gennemførte det tre timer lange undervisningsforløb, der gav dem fortidens gudeverden og ritualer helt tæt på kroppen.

Til forløbet havde Sagnlandet Lejre produceret to skriftlige undervisningsmaterialer i form af en elevbog og en tilhørende lærervejledning. Forløbet er tilrettelagt med lektioner hjemme på skolen både før og efter forløbet i Sagnlandet. Eleverne kom derfor med en forhåndsviden, der blev sat i spil i undervisningen i Sagnlandet, hvor de kunne genkende både steder og genstande. De udbudte undervisningsforløb blev ledsaget af et særligt lærerkursus med 60 lærere, hvor Sagnlandets undervisere holdt faglige oplæg om jernalderens- og vikingetidens offerritualer. Efterfølgende fik lærerne selv syn for sagn ved at besøge fire fysiske nedslagspunkter i Sagnlandets læringslandskab: et jernalderhus, offermosen, skibssætningen og Vikingemarkedspladsens "*hørg*". Her kunne lærerne tilegne sig konkret forhåndsviden, som de kunne sætte i spil før under og efter besøget med deres egen klasse.

Fortælleseminar i samarbejde med Det Fortællende Teater. I 2018 fortsatte Sagnlandets Skoletjeneste sit samarbejde med det *Fortællende Teater* ved skuespillerne Jesper la Cour og Troels Kirk Ejsing. Det resulterede i maj måned i fortælleseminaret "*Fortælling, en måde at være sammen på*". Her deltog

LEDELSESBERETNING

35 repræsentanter fra skoler, børneinstitutioner, kulturelle netværk m.fl. Programmet bestod af faglige oplæg, øvelser, samtaler, erfaringsudveksling samt en ønskerunde om, hvordan fortælling som metode kan skabe fællesskaber, personlig udvikling, nærvær, samvær og netværk. Helle Kappel Nielsen, skoleleder på Hem Skole og kulturaktivist i Skive, holdt oplægget *"Fortælling - en måde at lære hinanden at kende på"*. Udsagnet blev underbygget af en forskningsrapport, der anerkendte styrkelsen af relations-niveauet efter arbejde med *"Ar-fortællinger"* skabt i et samarbejde med Hem skole og Jesper la Cour. Fortælleren Annemarie Krarup gav status og fremtidsvisioner for *Fortælling i Roskilde og i Nationalpark Skjoldungernes Land*. Jesper la Cour berettede om fortællingen *"Bjowulf"* sat i en global kontekst. Sagnlandet Lejre kortlagde brugen af metoden fortælling i både undervisning og formidling som stemningsskaber i forhold til tidsforståelse, hvor lytterne vha. fortællinger oplever sig hensat til en anden tid.

Seminaret blev fulgt af en fortælleweekend for Sagnlandets besøgende familie-gæster og turister. Her gennemførte eksterne, professionelle storytellere og Sagnlandets formidlere "masterclass-performances" i storytelling til glæde for de besøgende og inspiration for Sagnlandets personale. Det blev bl.a. afprøvet at skabe en fælles fortælling med tre storytellere, der afløste hinanden og et forløb, hvor tre storytellere inddrog hinanden i deres fortælling. Efterfølgende blev der givet feedback. Det gav mange gode erfaringer og såede nye frø til fortsat pædagogisk arbejde med udvikling af Sagnlandets mundtlige formidling.

Foreningen Historiske Værksteder. Sagnlandet har i 2018 deltaget i planlægning og afholdelse af tre, tredages midttræf samt foreningens generalforsamling i Nyborg. Både træf og generalforsamling har, udover netværk og erfaringsudveksling, en teoretisk og praktisk dimension. Træffene var delt ind i Jernalder, Vikingetid og Nyere tid. Jernaldertræffet blev afholdt ved Helthborg Museum i Thy og forholdt sig til temaet *"Fra udgravning til levendegørelse med fokus på indretning og brug af jernalderhuse og omliggende omgivelser"*. Vikingetræffet blev afholdt af Vikingeskibsmuseet og Albertslund Vikingelandsby og fokuserede på temaet *"Gravfund og begravelsesritualer"*. Nyere tids træffet blev afholdt i Andelslandsbyen Nyvang med temaet *"Mad gennem 150 år"* med opfindelsen af brændekomfuret midt i 1800-tallet og komfurkøkkenets betydning for udvikling af vores madkultur til i dag.

Brobygningstræf for Lejre Kommunes 5-årige børnehavebørn i Sagnlandet. I juni 2018 gennemførte Sagnlandet et tredages vikingetræf for de ældste børnehavebørn i samarbejde med Lejre Kommunes børnehaver. Brobygningsprojektet er de 5-åriges kulturforløb i *"Børnekulturpakkerne"*. Børnekulturpakkerne dækker over Lejre Kommunes nye, ambitiøse børnekulturelle indsats, som hvert år skal give børn og unge involverende oplevelser med kunst og kultur fra de begynder i vuggestue til og med 9.klasse. Næste skoleår bliver der i alle dagtilbud og på alle folkeskoler gennemført de samme tretten kulturforløb. Tretten kulturforløb der i alt kommer til at involvere 4.000 børn og unge i Lejre Kommune! Formålet med brobygningsarrangementet i Sagnlandet var, at lade de kommende klassekammerater møde hinanden før sommerferien og sammen lave aktiviteter, hvor de kunne få øje på hinanden og lære hinanden at kende. Her er Sagnlandet et godt sted at samle børnene, fordi Sagnlandets Skoletjeneste har stor erfaring i at tilrettelægge fællesskabsopbyggende aktiviteter, hvor sanser, leg og fantasi er i fokus. Dagen blev tilrettelagt som et vikingetræf, hvor de kommende klassekammerater sammen var vikinger for en dag. Som rigtige vikinger før et tog skulle de ruste sig til det nye (skole-)liv, der ventede dem efter sommerferien. De tre intensive dage var spækket med praktiske aktiviteter og samarbejdsøvelser, som skulle gøre børnene klar til at drage ud i den store vide verden. Vikingetræffet sluttede med et rigtigt vikingeædegilde, som børnehavebørnene havde lavet i fællesskab. Med brobygnings-vikingetræffet lykkedes det at samle ikke mindre end 250 kommende skolebørn fra Lejre kommune i Sagnlandet.

Partnerskabsaftale med den nationale Skoletjeneste i København. Sagnlandet og den nationale Skoletjeneste har indgået en treårig partnerskabsaftale for perioden 2017-2019. Formålet med partnerskabet er at understøtte og kvalificere udvikling og drift af Sagnlandets undervisning, der sikrer høj pædagogisk kvalitet i den daglige undervisning og målrettet pædagogisk udvikling som pædagogiske laboratorier. Målgrupperne for undervisningsvirksomheden er børn/pædagoger fra dagtilbud, elever/lærere fra grundskolen, ungdomsuddannelser, VUC (AVU og HF), samt lærer- og pædagoguddannelsen.

LEDELSESBERETNING

TAK TIL BIDRAGSYDERE M.FL.

Sagnlandet Lejres årsberetning 2018 skal afrundes med en varm tak til mine engagerede og kreative medarbejdere, frivillige fra Sagnlandets Venner, Sagnlandets ulønnede bestyrelse samt vores mange eksterne netværks- og projektpartnere for godt samarbejde og indsatser i årets løb.

Afslutningsvist en varm tak til fonde, puljer, offentlige institutioner, sponsorer og andre, der praktisk og/eller økonomisk har bakket op om Sagnlandets virke i 2018.

For støtte til Sagnlandets Lejres ordinære drift takkes:
Undervisningsministeriet og Lejre Kommune.

For praktisk bistand, projekt- og kompetenceudvikling, partnerskabsaftaler, økonomisk støtte/tilsagn om støtte til udviklingsprojekter og særlige aktiviteter takkes:

A. P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal (*Projekt Sagnkongernes Verden*), Annie & Otto Johs. Detlefs' Fonde (*1800-tals spisehus & aktivitetsplads*), Augustinus Fonden (*Projekt Sagnkongernes Verden*) Erhvervsakademi Sjælland Campus Roskilde (*arbejdspladspraktik under Datamatiker Studieordningen*), Folkekirkens Skoletjeneste (*projekt "Gaver til Guder*), Lejre Kommune (*projekt Sagnkongernes Verden, Skole- og Børneinstitutionsaftale 2017-2018/2018-2019, aftale om drift af Turistinformation*), Roskilde Kommune (*Skoleaftale 2017-2018/2018-2019*) Sagnlandets Venner i Lejre (*frivillig hjælp*), Skoletjenesten (*udstationering af en ½-tids SKT medarbejder*). University College Sjælland/Absalon (*praktikforløb i faget "praktik" og fordybelsesforløb om "læringsglemsel"*)

For sponsorater samt støtte til Sagnlandets almennyttige formål takkes

Furi Appel og Gunnar Niskers Fond, Medlemmerne af Sagnlandet Lejres Erhvervsklub (BDO - Statsautoriseret revisionsaktieselskab, København; Beierholm Revision, Roskilde; Bondeskovgård Savværk; Clio Online; Dansk Drone Kompagni; Danske Bank, Roskilde Afd.; Elgaard Architecture; Hegnsmontagen; Hornsherred Erhvervsforum; KLJ-EL, aps; KonditorBager Lejre; MaDahm Consulting; Nykredit Roskilde; Restaurant Herthadalen; TVC Advokatfirma, Roskilde; Vestergaard Company A/S; VVS Firmaet Bad Experten A/S; Wohlert Arkitekter; Åvang Aps. - Byg, Anlæg & Park) samt frivillige private bidragydere.

Lars Holten, direktør

RESULTATOPGØRELSE 1. JANUAR - 31. DECEMBER

	Note	2018 kr.	2017 kr.
NETTOOMSÆTNING	2	17.484.412	17.535.442
Vareforbrug	3	-1.935.100	-2.027.403
Andre driftsindtægter		18.020.026	11.766.907
Eksterne omkostninger	1	-2.761.819	-3.005.258
BRUTTORESULTAT		30.807.519	24.269.688
Personaleomkostninger	4	-11.478.891	-11.535.660
Af- og nedskrivninger		-1.109.299	-1.116.471
Andre driftsomkostninger		-17.665.348	-11.536.183
DRIFTSRESULTAT		553.981	81.374
Indtægter af kapitalandele		-51.833	-31.656
Andre finansielle omkostninger		-51.261	-44.992
ÅRETS RESULTAT		450.887	4.726
FORSLAG TIL RESULTATDISPONERING			
Henlæggelse til særlige vedligeholdelsesopgaver		400.000	30.000
Overført resultat		50.887	-25.274
I ALT		450.887	4.726

BALANCE 31. DECEMBER

AKTIVER	Note	2018 kr.	2017 kr.
Grunde og bygninger.....		42.764.371	43.980.833
Materielle anlægsaktiver under udførelse.....		2.889.932	0
Andre anlæg, driftsmateriel og inventar.....		298.695	341.351
Dyrebestand.....		81.500	72.000
Materielle anlægsaktiver.....	5	46.034.498	44.394.184
Kapitalandele i tilknyttede virksomheder.....		18.416.511	468.344
Finansielle anlægsaktiver.....	6	18.416.511	468.344
ANLÆGSAKTIVER.....		64.451.009	44.862.528
Fryserum.....		0	26.800
Varer i butik/kiosk.....		281.309	216.197
Wrapballer og brænde.....		19.190	24.640
Personaletøj og dragtværksted.....		78.997	95.175
Varebeholdninger.....		379.496	362.812
Tilgodehavender fra salg.....		64.676	144.658
Tilgodehavende hos tilknyttede virksomheder.....		18.603.859	18.882.457
Andre tilgodehavender.....		1.072.629	288.987
Periodeafgrænsningsposter.....		604.867	248.714
Tilgodehavender.....		20.346.031	19.564.816
Likvider.....		6.997.955	3.420.800
OMSÆTNINGSAKTIVER.....		27.723.482	23.348.428
AKTIVER.....		92.174.491	68.210.956

BALANCE 31. DECEMBER

PASSIVER	Note	2018 kr.	2017 kr.
Grundkapital.....		300.000	300.000
Reserve til særlige vedligeholdelsesopgaver.....		1.080.000	680.000
Overført overskud.....		463.649	412.762
EGENKAPITAL.....	7	1.843.649	1.392.762
Periodisering Velkomstcenter 2009.....		43.288.323	44.296.318
Andre hensættelser.....		230.300	213.747
Periodisering Sagnkongernes Verden og 1800-tals Spisehus.....		42.096.818	19.644.473
HENSATTE FORPLIGTELSER.....		85.615.441	64.154.538
Gæld til pengeinstitutter.....		2.787	12.711
Leverandører af varer og tjenesteydelser.....		3.680.899	1.511.717
Anden gæld.....		933.492	1.007.620
Periodeafgrænsningsposter.....		98.223	131.608
Kortfristede gældsforpligtelser.....		4.715.401	2.663.656
GÆLDSFORPLIGTELSER.....		4.715.401	2.663.656
PASSIVER.....		92.174.491	68.210.956
Eventualposter mv.	8		
Pantsætninger og sikkerhedsstillelser	9		
Nærtstående parter	10		

NOTER

	2018 kr.	2017 kr.	Note
			Note
Eksterne omkostninger			1
I eksterne omkostninger indgår tilskudsberettigede omkostninger, relateret til tilskud fra Undervisningsministeriets tilskudsordning for Videnspædagogiske Aktivitetscentre (VPAC), til lønninger med samlet 378.777 kr., hvoraf 278.846 kr. vedrører delmålet formidling, 99.931 kr. vedrører revision, rådgivning og anden regnskabsmæssig assistance.			
Nettoomsætning			2
Entreindtægter.....	3.952.649	3.822.639	
Varesalg, butik og kiosk.....	1.988.092	2.014.022	
UVM (Kommunalreform driftstilskud).....	5.482.000	5.516.000	
Lejre Kommune.....	2.278.000	2.278.000	
Periodisering donationer til Velkomstcenter 2009.....	1.007.995	1.015.166	
Diverse offentlige tilskud.....	10.166	10.166	
Turistinformation Lejre Kommune.....	90.000	90.000	
Momskompensation.....	39.049	56.633	
Periodisering donationer til Sagnkongernes Verden.....	57.647	0	
Undervisning/formidling.....	862.413	1.067.126	
Diverse salg momspligtig.....	286.560	500.277	
Diverse leje og gebyr.....	73.074	72.703	
Dyrehold.....	56.123	96.256	
Kost og logi momspligtig.....	179.217	171.337	
Møde, event og konference.....	290.397	214.187	
Fortidsfamilier.....	504.869	437.280	
Gavebidrag.....	196.401	98.900	
Sponsorater.....	102.000	58.000	
Diverse indtægter.....	27.760	16.750	
	17.484.412	17.535.442	

I nettoomsætningen indgår tilskud fra Undervisningsministeriets tilskudsordning for Videnspædagogiske Aktivitetscentre (VPAC) med 5.482.000 kr. Tilskuddet er anvendt til delmålene formidling, undervisning samt ekstern kommunikation, netværk, samarbejder og revision.

Vareforbrug
3

I vareforbruget indgår tilskudsberettigede omkostninger, relateret til tilskud fra Undervisningsministeriets tilskudsordning for Videnspædagogiske Aktivitetscentre (VPAC), til køb af materialer og ydelser med samlet 1.301.585 kr., hvoraf 725.200 kr. vedrører delmålet formidling, 341.270 kr. vedrører delmålet undervisning og 235.115 kr. vedrører delmålet ekstern kommunikation, netværk og samarbejder.

NOTER

	2018 kr.	2017 kr.	Note
Personaleomkostninger			4
Antal personer beskæftiget i gennemsnit: 33 (2017: 35)			
Løn og gager.....	9.992.102	9.994.775	
Pensioner.....	1.116.707	1.104.409	
Andre omkostninger til social sikring.....	183.538	167.110	
Andre personaleomkostninger.....	186.544	269.366	
	11.478.891	11.535.660	

I personaleomkostningerne indgår tilskudsberettigede omkostninger, relateret til tilskud fra Undervisningsministeriets tilskudsordning for Videnspædagogiske Aktivitetscentre (VPAC), til lønninger med samlet 8.272.379 kr., hvoraf 5.083.136 kr. vedrører delmålet formidling, 2.515.200 kr. vedrører delmålet undervisning (løn og booking) og 674.043 kr. vedrører delmålet ekstern kommunikation, netværk og samarbejder.

Materielle anlægsaktiver

5

	Grunde og bygninger	Materielle anlægsaktiver under udførelse
Kostpris 1. januar 2018.....	53.302.817	0
Overførsel.....	149.819	0
Tilgang.....	0	2.889.932
Kostpris 31. december 2018.....	53.452.636	2.889.932
Af- og nedskrivninger 1. januar 2018.....	9.621.622	0
Årets afskrivninger	1.066.643	0
Af- og nedskrivninger 31. december 2018.....	10.688.265	0
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2018.....	42.764.371	2.889.932
	Andre anlæg, driftsmateriel og inventar	Dyrebestand
Kostpris 1. januar 2018.....	676.764	72.000
Tilgang.....	0	9.500
Kostpris 31. december 2018.....	676.764	81.500
Af- og nedskrivninger 1. januar 2018.....	335.414	0
Årets afskrivninger	42.655	0
Af- og nedskrivninger 31. december 2018.....	378.069	0
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2018.....	298.695	81.500

NOTER

Note

Finansielle anlægsaktiver
6

	Kapitalandele i tilknyttede virksomheder
Kostpris 1. januar 2018.....	500.000
Tilgang.....	18.000.000
Kostpris 31. december 2018.....	18.500.000
Opskrivninger 1. januar 2018.....	-31.656
Årets opskrivninger	-51.833
Opskrivninger 31. december 2018.....	-83.489
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2018.....	18.416.511

Kapitalandele i dattervirksomheder (kr.)

Navn og hjemsted	Egenkapital	Årets resultat	Ejerandel
Ejendomsselskabet Sagnlandet A/S, Lejre.....	18.416.511	-51.833	100 %

NOTER

Note

Egenkapital

7

	Grundkapital	Reserve for særlige vedligeholdelsesopgaver	Overført overskud	I alt
Egenkapital 1. januar 2018.....	300.000	680.000	412.762	1.392.762
Forslag til årets resultatdisponering.....		400.000	50.887	450.887
Egenkapital 31. december 2018.....	300.000	1.080.000	463.649	1.843.649

Reserve for særlige vedligeholdelsesopgaver anvendes til gennemførelse af større vedligeholdelses- og renoveringsopgaver af Sagnlandets mange historiske bygninger og monumenter samt til pleje af omfattende natur- og skovarealer således at Sagnlandets undervisnings- og formidlingsrammer fremstår velholdt og i sikkerhedsmæssig forsvarlig stand.

**Eventualposter mv.
Eventualforpligtelser**

8

Operationel leasing

Fonden har indgået operationelle leje- og leasingaftaler med en årlig ydelse på 350 tkr.

Leje- og leasingaftalerne har en gennemsnitlig restløbetid på 34 måneder med en samlet restleje- og leasingforpligtelse på 1.756 tkr.

Pantsætninger og sikkerhedsstillelser

9

Fondens aktiver er ikke behæftet med pant, ligesom fonden ikke har stillet sikkerheder.

Nærtstående parter

10

Fondens nærtstående parter omfatter følgende:

Ejendomsselskabet Sagnlandet A/S, CVR-nr. 38 24 37 64, som er datterselskab til fonden.

Transaktioner med nærtstående parter

Fonden har ikke haft væsentlige transaktioner, der ikke er indgået på markedsmæssige vilkår.

ANVENDT REGNSKABSPRAKSIS

Årsrapporten for FONDEN SAGNLANDET LEJRE, HISTORISK-ARKÆOLOGISK FORSKNINGS- OG FORMIDLINGSCENTER for 2018 er aflagt i overensstemmelse med den danske årsregnskabslovs bestemmelser for virksomheder i regnskabsklasse B med tilvalg af regler fra regnskabsklasse C og de særlige tilpasninger som følge af, at der er tale om en erhvervsdrivende fond.

Årsrapporten er udarbejdet efter samme regnskabspraksis som sidste år.

Koncernregnskabet

Der er ikke udarbejdet koncernregnskab, da koncernen opfylder fritagelsesbestemmelserne i årsregnskabslovens § 111, stk. 2 om koncernregnskabsaflæggelse mellem en modervirksomhed, der er en erhvervsdrivende fond, og et datterselskab.

RESULTATOPGØRELSEN

Nettoomsætning

Nettoomsætning ved salg af handelsvarer og færdigvarer indregnes i resultatopgørelsen, såfremt levering og risikoovergang til køber har fundet sted inden årets udgang og såfremt indtægten kan opgøres pålideligt og forventes modtaget. Nettoomsætning indregnes ekskl. moms og afgifter og med fradrag af rabatter i forbindelse med salget.

Som indtægtskriterium anvendes for entréindtægter mv. betalingstidspunktet, og for salg af varer- og tjenesteydelser anvendes faktureringstidspunktet.

Tilsagn om tilskud til hel eller delvis dækning af konkrete projekter indtægtsføres i takt med at omkostningerne vedrørende projekterne udgiftsføres. Indtægter ved udlejning, indtægtsføres over udlejningsperioden.

Andre driftsindtægter

Andre driftsindtægter indeholder regnskabsposter af sekundær karakter i forhold til fondens aktiviteter.

Andre driftsomkostninger

Andre driftsomkostninger indeholder regnskabsposter af sekundær karakter i forhold til fondens aktiviteter.

Vareforbrug

Vareforbrug omfatter omkostninger, der afholdes for at opnå årets nettoomsætning. Herunder indgår direkte og indirekte omkostninger til råvarer og hjælpematerialer.

Andre eksterne omkostninger

Andre eksterne omkostninger omfatter omkostninger, der afholdes for at opnå årets entréindtægter mv. Herunder indgår omkostninger til reparation og vedligeholdelse af den permanente udstilling. Omkostninger i forbindelse med ideudvikling og forprojektering af særudstillinger udgiftsføres i det regnskabsår disse afholdes. Omkostninger til opbygning af drift af særudstillinger udgiftsføres over udstillingsperioden.

Andre eksterne omkostninger indeholder endvidere omkostninger til distribution, salg, reklame, administration, lokaler, tab på debitorer mv.

Ydelser i forbindelse med operationelle leasingaftaler og øvrige lejeaftaler indregnes i resultatopgørelsen over kontraktens løbetid. Selskabets samlede forpligtelse vedrørende operationelle leasing- og lejeaftaler oplyses under eventualposter mv.

Personaleomkostninger

Personaleomkostninger omfatter løn og gager, inklusive feriepenge og pensioner samt andre omkostninger til social sikring mv. til fondens medarbejdere. I personaleomkostninger er fratrukket modtagne godtgørelser fra offentlige myndigheder.

ANVENDT REGNSKABSPRAKSIS

Indtægter af kapitalandele i dattervirksomheder

I moderselskabets resultatopgørelse indregnes den forholdsmæssige andel af de enkelte tilknyttede virksomheders resultat efter fuld eliminering af intern avance/tab og fradrag af afskrivning på goodwill.

Finansielle indtægter og omkostninger

Finansielle indtægter og omkostninger indeholder renteindtægter og -omkostninger mv. Finansielle indtægter og omkostninger indregnes med de beløb, der vedrører regnskabsåret.

Skat

Årets skat, som består af årets aktuelle skat og forskydning i udskudt skat, indregnes i resultatopgørelsen med den del, der kan henføres til årets resultat, og direkte på egenkapitalen med den del, der kan henføres til posteringer direkte på egenkapitalen.

BALANCEN

Materielle anlægsaktiver

Bygninger samt andre anlæg, driftsmateriel og inventar måles til kostpris med fradrag af akkumulerede af- og nedskrivninger.

Afskrivningsgrundlaget er kostpris med fradrag af den skønnede restværdi efter afsluttet brugstid.

Indgangsbygningen er dog i 1998 ekstraordinært afskrevet med 3 mio. kr. svarende til tilskuddet fra Velux Fonden af 1981 og Villum Kann Rasmussen Fonden.

Kostprisen omfatter anskaffelsesprisen samt omkostninger direkte tilknyttet anskaffelsen indtil det tidspunkt, hvor aktivet er klar til at blive taget i brug.

Der foretages lineære afskrivninger baseret på følgende vurdering af aktivernes forventede brugstider og restværdi:

	Brugstid	Restværdi
Bygninger.....	50 år	0%
Andre anlæg, driftsmateriel og inventar.....	5-10 år	0%

Fortjeneste eller tab ved salg af materielle anlægsaktiver opgøres som forskellen mellem salgspris med fradrag af salgsomkostninger og den regnskabsmæssige værdi på salgstidspunktet. Fortjeneste eller tab indregnes i resultatopgørelsen under andre driftsindtægter eller andre driftsomkostninger.

Dyrebestand

Dyrebestand måles til anslået markedspris/kostpris.

Finansielle anlægsaktiver

Kapitalandele i dattervirksomheder måles i moderselskabets balance efter den indre værdis metode.

Kapitalandele i dattervirksomheder måles i balancen til den forholdsmæssige andel af virksomhedernes regnskabsmæssige indre værdi opgjort efter moderselskabets regnskabspraksis med fradrag eller tillæg af urealiserede koncerninterne avancer og tab og med tillæg eller fradrag af resterende værdi af positiv eller negativ goodwill.

Nettoopskrivning af kapitalandele i dattervirksomheder overføres under egenkapitalen til reserve for nettoopskrivning efter den indre værdis metode i det omfang, den regnskabsmæssige værdi overstiger anskaffelsesværdien.

ANVENDT REGNSKABSPRAKSIS

Dattervirksomheder med negativ regnskabsmæssig indre værdi måles til 0 kr. og et eventuelt tilgodehavende hos disse virksomheder nedskrives i det omfang det vurderes som uerholdeligt. Såfremt den regnskabsmæssige negative indre værdi overstiger tilgodehavender, indregnes det resterende beløb under hensatte forpligtelser i det omfang, fonden har en retlig eller faktisk forpligtelse til at dække dattervirksomheders underbalance.

Værdiforringelse af anlægsaktiver

Den regnskabsmæssige værdi af materielle anlægsaktiver vurderes årligt for indikationer på værdiforringelse ud over det, som udtrykkes ved afskrivning.

Foreligger der indikationer på værdiforringelse, foretages nedskrivningstest af hvert enkelt aktiv henholdsvis gruppe af aktiver. Der foretages nedskrivning til genindvindingsværdien, hvis denne er lavere end den regnskabsmæssige værdi.

Genindvindingsværdi er den højeste værdi af nettosalgspris og kapitalværdi. Kapitalværdien opgøres som nutidsværdien af de forventede nettopengestrømme fra anvendelsen af aktivet eller aktivgruppen og forventede nettopengestrømme ved salg af aktivet eller aktivgruppen efter endt brugstid.

Varebeholdninger

Varebeholdninger måles til kostpris efter FIFO-princippet. I tilfælde, hvor nettorealiseringsværdien er lavere end kostprisen, nedskrives til denne lavere værdi.

Kostpris for handelsvarer samt råvarer og hjælpematerialer opgøres som anskaffelsespris med tillæg af hjemtagelsesomkostninger.

Tilgodehavender

Tilgodehavender måles til amortiseret kostpris, hvilket sædvanligvis svarer til nominel værdi. Værdien reduceres med nedskrivning til imødegåelse af forventede tab.

Periodeafgrænsningsposter, aktiver

Periodeafgrænsningsposter indregnet under aktiver omfatter afholdte omkostninger vedrørende efterfølgende regnskabsår.

Andre hensatte forpligtelser

Når det er sandsynligt, at de totale omkostninger vil overstige de totale indtægter på et igangværende arbejde for fremmed regning, hensættes det samlede tab, der må påregnes på entreprisen. Hensættelsen indregnes som omkostning under produktionsomkostninger.

Skyldig skat og udskudt skat

Fonden er underlagt skattelovgivningen for fonde, og den skattepligtige indkomst opgøres i overensstemmelse hermed. Skattelovgivningen for fonde tillader skattemæssige fradrag for hensættelser til senere uddelinger. Som følge heraf har fonden muligheden for at reducere en eventuel skattepligtig positiv indkomst til nul. Det skattemæssige fradrag for hensættelse til senere uddeling tillades ikke indregnet regnskabsmæssigt, hvorfor der opstår en udskudt skatteforpligtelse herpå.

Da fondens hensigt er at uddele de indtjente midler i overensstemmelse med formålet, er det ikke sandsynligt, at denne skatteforpligtelse fremover vil blive beskattet. Derfor hensættes denne skatteforpligtelse ikke i årsregnskabet.

Udskudt skat vedrørende forskelle mellem regnskabs- og skattemæssige værdier på aktiver og forpligtelser indregnes som hovedregel i årsregnskabet. Der foretages imidlertid en vurdering af fondens mulighed for som følge af de skattemæssige fradrag for hensættelse til senere uddeling at disponere den skattepligtige indkomst til nul for regnskabsåret og kommende regnskabsår. Denne vurdering kan medføre, at der ligeledes ikke i årsregnskabet indregnes udskudt skat på forskelle mellem regnskabs- og skattemæssige værdier på aktiver og forpligtelser.

Gældsforpligtelser

Amortiseret kostpris for kortfristede gældsforpligtelser svarer normalt til nominel værdi.

ANVENDT REGNSKABSPRAKSIS

Periodeafgrænsningsposter, passiver

Under periodeafgrænsningsposter indregnet under passiver indgår modtagne betalinger vedrørende indtægter i de efterfølgende år.

Omregning af fremmed valuta

Transaktioner i fremmed valuta omregnes til transaktionsdagens kurs. Valutakursdifferencer, der opstår mellem transaktionsdagens kurs og kursen på betalingsdagen, indregnes i resultatopgørelsen som en finansiel post.

Hvis valutapositionen anses for sikring af fremtidige pengestrømme, indregnes urealiserede værdireguleringer direkte på egenkapitalen.

Tilgodehavender, gæld og andre monetære poster i fremmed valuta, som ikke er afregnet på balancedagen, omregnes til balancedagens valutakurs. Forskellen mellem balancedagens kurs og kursen på tidspunktet for tilgodehavendets eller gældens opståen indregnes i resultatopgørelsen under finansielle indtægter og omkostninger.

Anlægsaktiver, der er købt i fremmed valuta, omregnes til kursen på transaktionsdagen.